

B. M. II, 33.  
h. 2, 14.

II R  
4326

HEINRICI Lütcks,  
DOCTORIS, ANTECESS. ET CONSIL. NON.

COMMENTATIO  
IVRIS PVBLICO-CANONICI,

DE

CONCORDATIS  
NATIONIS  
GERMANICAE,

ANTEHAC  
IN VICEM DISSERTATIONIS  
SVB EIVS PRÆSIDIO

IN  
INCLVTA ALTDORFFINA

A

IOH. MICHAEL FALCK 3  
PVBLICE VENTILATA

NVNC  
OB PRÆSTANTIAM SVAM  
RECVSA.

---

WITTENBERGAE  
IN OFFICINA HAKIANA.  
c1o1o ccxxxv.

(10)

HERNIGI  
DOCTORIS, APTCESS. ET. CONSIL. PONTIF.  
COMMENTARIO  
IN RIS. PABRICO-CANONICI  
DE  
CONCORDATIIS  
NATIONIS  
GERMANICAE



INCIPIT A. ALTENDORFENSIS  
A  
LOH. MICHAEL FALCK  
PABRICE-VENDITALE  
KUNIG  
OR BRISTANTIAE  
REVISA

IN OTTOMANIS  
S. P. M. C. C. X. X. X. I.



## I. N. D. N. J. C.

## PROOEMIUM.

## SUMMARIA.

1. Episcopi non solum Postulatione ac Electione, sed etiam Collatione ac Provisione Pontificis constituuntur.
2. Collationem Pontificis veteribus incognitam, & quæstus solum gratia a Curia Romana receptam esse, allegati Dd. tradunt.
3. Collationes istæ præter hoc, quod Ecclesiis damnosæ existant, multas sæpius excitarunt turbas.
4. Postulationem itidem solus Pontifex admittit, atque electionem confirmat, quamvis hæc confirmatio Metropolitanis olim competierit.
5. Rationem constituendi Episcopos per confirmationem Pontificis Imperio nostro parum utilem esse, multi tradunt.
6. & 7. Uterius id comprobatur.
8. Qua ratione beatorum futura Respublica nostra, hac occasione annectitur.
9. Quod ob Concordata Nationis Germanicæ, quoad Status Catholicos, non facile sperandum.
10. Illorum Concordatorum sæpius sit mentio, & tamen extra relatos Auctores hæctenus a nemine speciatim explicata vidimus.
11. Quapropter eorundem evolutionem hæc Dissertatio exhibet.

**O**mnino Episcopos, etiam in Germania nostra, non solum Postulatione ac Electione, sed & Collatione, quæ a solo peragitur Pontifice, constitui, tam notum est, quam quod notissimum, extitit. *de Postul. Prælat. atque tit. de Elect. c. si eo tempore 45. de Elect. in 6. atque c. sancta 3. Extrav. Comm. de Elect. ut & §. 1. Inst. Jur. Can. de Elect. cum tot. tit. atque §. 14. eor. Inst. de Collat.* Et quidem rationem conferendorum Ministeriorum Ecclesiasticorum per Collationem atque Rescriptum Pontificis veteribus plane incognitam, sed quæstus causa a Curia Romana solum receptam esse, testatur Dn. Tiegler. ad d. §. 14. Inst. Jur. Can. de Collat. Id quod ante ipsum non solum erudite observavit Francisc. Duaren. lib. 5. de Sac. Eccles. Minist. c. 8. qui inter omnes, quorum sunt, Juris Pontificii Enarratores convenire tradit, hæc Beneficiorum distribu-

4  
 stributionem per Diplomata Pontificia, quæ vulgo Mandata de providendo atque Gratia Expectativa appellatur, apud veteres in usu non fuisse, hujus rei argumentum hoc adducit, quod ne in volumine quidem Decretorum, quod Gratianus edidit, ullum exemplum, ullave mentio horum Diplomatum reperiatur, sed & Marc. Anton. de Dominis Republ. Eccles. lib. 3. c. ult. n. 23. & seq. it. lib. 9. c. 8. n. 13. & seq. quibus locis sat abunde deducit, quomodo per Reservationes atque Collationes Pontificum turbata fuerint Episcoporum Electiones. Et sane iniquum est, Ecclesie obtrudere hominem quandoque ignotum atque externum, cui nulla Ecclesie illius notitia suppetit, id quod tamen multis modis frequentatum fuit ab Ecclesia Romana. Unde sapius accidit, ut alium eligerent Episcopum Capitulares Ecclesie Cathedralis, alium Roma multis munitum Bullis mitteret Pontifex, quibus si locus dabatur, publica quidem intemerata manebat tranquillitas, sed patiebatur Ecclesia, sepius ignoto, imo indigno commissa, gravius damnum. At ubi Bullis ejusmodi nulla prestabatur obedientia, non in turbas tantum, sed & in contentiones, imo in bellum sepius eruperunt ejusmodi contradictiones, magno cum Ecclesie tum Reipublice detrimento, Dn. Ziegler. d. 1. Unde infinita ferme Germanorum prodierunt querele, quarum Dissertatio nostra passim mentionem facit. Quod vero Postulationem atque Electionem concernit, priorem izidem solus Pontifex admittit. Zcef. ad tit. x. de Postul. Prælat. n. 13. Posteriolem vero Confirmationem sua comprobabat, juxta c. quam sit 6. atque c. cupientes. 16. de Elect. in 6. quamvis nec hæc Confirmatio olim Pontificibus, sed Metropolitanis competierit. Illorum siquidem munus erat, electiones non solum discutere, & malas reprobare, bonas vero admittere atque confirmare; sed & ipsum futurum Episcopum examinare, probareque, an sacra scientia satis instructus sit. Ast sequioribus temporibus uti Electiones per collationem Gratiarum Expectatarum multis modis impeditæ; ita quoque Confirmationes manibus Metropolitanorum ereptæ, atque Romanis Pontificibus adscriptæ sunt, per ea, quæ Dn. Ziegler. ad Inst. Iur. Can. lib. 1. tit. de Confirm. Elect. 9. §. 2. tradit. Quocirca non sine causa Eck de

de Prim. Petr. apud Ziegler. d. l. allegatus miratur, cur contra jura sua Episcopi, præsertim Germani, Confirmationes suas Romæ hæcenus petierint. Forsitan, inquit, Viri magni & potentes ac natalibus illustres dedignabantur confirmari ab humilil generis Metropolitaniis. Quæ conjectura ut ut rem parum attingere videatur; Attamen nemo, qui vel minima Imperii nostri notitia instructus est, diffiteri potest, hanc Episcopi per Confirmationem Pontificis constituendi rationem Imperio nostro Romano Germanico non adeo utilem ac proficuum esse, prout celeberrimus seculi nostri Polyhistor. Dn. Conring. in doctissima de Constitut. Episcoporum Germaniæ Dissertat. prolixius inducit, interque alia thes. 87. & seq. demonstrat, e re potius Ecclesiæ ac Reipublicæ nostræ esse, si Pontifex ab Electione Confirmationeque Episcoporum Germaniæ plane excluderetur. Unde quoque personatus iste Severin. de Monzamb. de Stat. Imper. c. 3. §. 8. hoc ipso gravissimum morbum Rempublicam Germanorum contraxisse fateatur, quod magna pars eorum, qui Cives ejusdem audiunt, Superiorem, extra ipsorum Rempublicam constitutum, agoscat. Cujus asserti fides sequentibus potissimum comprobatur fundamentis, quod Episcopi dimidium ferme partem Ordinum Imperii faciant, atque ad Comititia Conventusque omnes publicos, ubi de summa Reipublicæ decernitur, eant; Jam vero non solum Majestate Imperii prorsus indignum, sed etiam summo cum ejusdem periculo conjectum est, si Episcopi Germaniæ electionis suæ confirmationem a Pontifice, utpote plane extraneo petere cogantur Principe. Quare cum nemini obscurum esse possit, quod nullus in Germania Episcopus sine Pontificis consensu præstitoque eidem juramento constituatur ac investatur, maximum Imperio nostro Germanico imminere videmus periculum. Nec enim Respublica illa bene affecta omninoque libera dici ac salutari potest, cujus Princeps pars, quæ consultat, ab externo quodam Principe, qualis utique est Pontifex, dependet, eique certo modo est subdita. Ut taceamus, quod idem ille de rebus ac personis Imperii Ecclesiasticis vel in Curia Romana, vel per Legatos suos judicet, atque ita hoc modo ipsius Civium præcipuorum salute ac fortunis (quæ utrique

7. res ad Majestatem pertinet) decernat. Et cum porro Pontifex Protestantibus hæreticos dicat, divi devoveat, & ex præscripto Pauli IV. & Pii V. fortunis ac honoribus exuendos pronunciet, quid quæso turbarum in Imperio Romano-Germanico non emergeret, si Episcopi Germani in arduo hoc momento morem gererent Pontifici Romano. Nec minus discrimen in futurum impendere veremur, si Pontifex, ut sæpius factum, iniqui anathematis fulmine, vel bello Imperatorum quempiam petere audeat, quo casu sane Episcopi, vel Imperatoris, vel etiam Pontificis castra ut eligant, necesse habent, cujus vero secururi sint partes, hac vice aliis expendendum relinquimus, præprimis cum rerum gestarum Annales sat abunde restentur, Episcopos quondam sæpius a Pontifice contra Imperatorem, magno Germaniæ malo, stetitisse. Beatior proinde sine dubio foret Respublica nostra, si vel excusso Pontificum jugo libertatem pristinam hac in re vindicaret, atque veteri ritu Episcopos constitueret, vel ad minimum, neglecta Confirmatione Pontificis, interveniente investitura Imperator rem perageret eo modo, quo Evangelici Episcopi hodie constituuntur. Hi namque, postquam religio repurgata, ac Pontificis Jurisdictio quoad Augustanæ Confessionis addictos suspensa est, Confirmationem Pontificis non immerito neglexerunt. Unde Pontificii eosdem pro veris Episcopis agnoscere noluerunt, ut patet ex illis, quæ apud Wintzler. Scriptorem Pontificium, de Episc. German. habentur. Sed irritum conatu. Contrarium si quidem non solum Transact. Passiv. & insecuta Religiosa Pax, sed & novissime pacific. Osnabrug. art. 5. §. 6. demonstrat, ut adeo illos Episcopos, quos Instrumentum Pacis Romano-Catholicis æquiparavit, pro illegitimis habere nefas sit, per ea, quæ c. ult. huj. Dissert. habentur. Vid. interim Burgold. Not.
9. Imper. p. 1. disc. 20. §. 5. At enim vero licet consultius sit, Electiones Episcoporum ad antiquissimam primæ Ecclesiæ consuetudinem, si non omnino, saltem ex parte reducere, atque ita omnia instituire, ut & Imperatori sua salva maneat autoritas, atque Clero ac Populo jura serventur integra. Hodierna tamen Imperii facies ita comparata est, ut id optare quidem quis possit, sperare autem forte non debeat, ob
- Con-

Concordata Nationis Germanicæ, quæ Confirmationem Episcoporum Pontifici tribuunt, atque in Germania nostra, quoad Status Pontificiæ Religionis, tam altas egerunt radices, ut quivis hætenus Imperator in Capitulatione sancte promiserit: Se curaturum, ut Concordata Principum observentur, Er wolle darob und daran seyn, daß die Concordata Principum und aufgerichtete Verträge ic. gehalten, gehandhabet, und denenselben festiglich gelebet und nachkommen werde. Vid. Capit. Carol. V. art. 16. cum seq. Capitul. præcipue Ferdinandi III. §. 18. atque novissima Leopold. §. Und ats ic. 19. Horum <sup>10</sup> Concordatorum subinde quidem in scriptis Juris publici mentio fit. Nemo tamen hætenus illa separatim, quantum quidem scimus, explicavit, si Andrea Vallaterii Consultationem Metensem super Postulatione juxta Concordata Germanica, quæ Parisiis prodiit, Heinrici Canisii Notas in Concordata Germaniæ, quæ Ingolstadii Anno 1600. excusæ sunt, atque secundum nonnullorum relationem cum Concordatis Nationis Germanicæ ac Declarationibus Clementis VII. atque Gregorii XIII. Heinrici Canisii Institut. Juris Canon. adjectæ censentur, (quas Constitutiones & Notas tamen, exceptis ipsis Concordatis, in editione Operum Canisii, quæ de Jure Canonico reliquit, novissima Coloniensi de Anno 1662. haud contineri videmus) atque Georgii Brandens, Collectanea super Concordatis Sedis Apostolicæ & Nationis Germanicæ primum Romæ, deinde Coloniæ An. 1600. edita excipiamus, ut ut posterior juxta mentem Laur. Ohm. de Jur. Episcop. §. 14. lit. d. II. in his ipsis Collectaneis altiori indagini locum reliquerit, atque teste Dn. Conring. ad Lampad. de Republ. Roman. Germ. p. 3. c. 6. §. 7. Romanæ Curie artes vel dissimulaverit, vel certe affectus non sit. Idcirco, hac ratione moti, non cessavimus in illa ipsa Concordata, utpote quæ in vulgus non æque nota, ita tamen comparata sunt, ut propter varias easque prægnantes Nationis Germanicæ quærelas solidam ac simul peculiarem mereantur evolutionem, paulo accuratius inquirere, insimulque præsentis Dissertatione Conatuum nostrorum Academicorum Specimen quoddam Orbili-

bi literario sistere. Facta itaque sit alea in nomine Sacro-Sanctæ ac individuæ Trinitatis, sub cujus sapientissimo Moderamine nunc progredimur ad primordia Laboris nostri, ejusque.

## CAPUT I.

## De Origine Concordatorum Nationis Germanicæ.

## SUMMARI A.

1. Concordatis dedit ansam ratio constituendi Episcopos.
2. Prioribus seculis tribus Constitutio Episcoporum fuit penes Clerum & Populum.
3. Postmodum Imperatores Christiani Ecclesiæ Episcopos constituerunt.
4. Ut & Germanorum & Francorum Reges Christiani.
5. Id quod ulterius per exempla declaratur.
6. Idem Jus Carolus Magnus ejusque Successores exercuerunt.
7. Ipse Hadrianus Papa Carolo concessit jus constituendi Pontificem, Archi-Episcopos & Episcopos.
8. Idem jus Leo Pontifex Ortoni dedit.
9. Tria citra Decretum Hadriani atque Leonis in disquisitionem veniunt, de quibus relative agitur.
10. Exinde apparet, quod Romæ atque in Provinciis Pontificis competierit Imperatoribus jus constituendi Episcopos ex concessione Pontificum & Populi Romani, in cæteris vero jure Regio.
11. Adeoque non novum jus, sed declarationem veteris potestatis ista Decreta continent.
12. Tulcrunt istas investituras Episcoporum Pontifices usque ad tempora Henrici V. & Gregorii VII. Pontificis.
13. Primus Gregorius VI. huic Imperatorum Juri insidiari cœpit, sed ab Henrico III. exautoratus, irritum habuit conatum.
14. Postmodum Gregorius VII. etiam cum adhuc in Archi-Diaconatu esset constitutus, hoc jus Imperatoribus denegavit.
15. Pontifex quoque factus eam ob causam Henricum IV. mirum in modum exagitavit.
16. Sibique sub prætextu Simoniam excludendi, jus constituendi Pontificem & Episcopos vindicavit.
17. Primus ergo ob investituras Ecclesiarum, turbas excitavit, variaque nefaria dogmata evomit Gregorius VII.
18. Henricus IV. tamen, alitque contra ipsum electi, hoc jure regio usi sunt.
19. Paschalis quoque hac in re Henricum V. graviorem sensit.
20. Unde cum Henrico V. conventionem de dimittendis ab Episcopis feudis regalibus iniit.
21. Ob illam conventionem Clerus in Paschalem maxime insurrexit indignatione.
22. Quare Paschalis Imperatori Henrico V. potestatem constituendi Episcopos iterum concessit.
23. Altero tamen statim anno pacta conventa rescidit, cujus exemplum secutus est Calixt. II.
24. Tandem Henricus V. constitutionem Episcoporum in manus Pontificis resignavit.

25. Ver-



- |  |  |
|--|--|
| <p>25. Verba hujus resignationis cum Calixt. II. Bulla recensentur.</p> <p>26. Hoc modo Regium hoc Jus Imperatores amiserunt.</p> <p>27. Postmodum Electiones Episcoporum ad solos Canonicos ob adductas trauserunt rationes.</p> <p>28. Imo Imperatoribus quoque jura, ex conventionne Heinrici V. residua, extorta sunt.</p> <p>29. Qua occasione Provisiones Pontificis, ob quas tot Germanorum audite querelæ, invalescere cæperant.</p> <p>30. Quibus Imperatores se frustra opposuerunt.</p> <p>31. Reservationibus ac Provisionibus istis Germani per Avifamenta Con-</p> | <p>stantiensia contradixerunt.</p> <p>32. Feliciorum exitum habuerunt Avifamenta Moguntina.</p> <p>33. In Concilio Basiliensi Reservationes Pontificis abrogatæ sunt.</p> <p>34. Decreto hujus Concilii Gallia quidem, sed non Germania usa est.</p> <p>35. Ad instar Gallorum Germani quoque libertatem sibi parare voluerunt, unde etiam Neutralitatem receperunt.</p> <p>36. Sed &amp; hæc cum Decretis Concilii Basiliensis Germanis ablata est.</p> <p>37. Tandem inter Fridericum III. atque Legatum Pontificis Concordata Nationis Germanicæ inita atque postmodum a Nicolao V. Pontifice approbata sunt.</p> |
|--|--|

**Q**uonam tempore hæc *Concordata* inita fuerint, ex subsequentibus equidem sat luculenter patebit; Ast cum illis ipsis ratio constituendi Episcopos ansam dederit, ad eorundem quoque Originem eo melius evolvendam, veterum Episcopos constituendi ritus paulo altius examinandos esse censemus, præprimis cum omnes ferme Autores, qui horum *Concordatorum* mentionem faciunt, inter quos comparent *Engelbrecht, de Jurisd. Imper. th. 67. in pr. Laurent. Obm. de Jur. Episcop. th. 14. lit. d. Einsiedel. de Regal. cap. 2. n. 125. & seq. præcip. n. 128. Sibmann. de Jur. Episc. cap. 3. num. 13.* insimul quoque de ratione constituendi Episcopos nonnulla adjiciant, quæ tamen, utpote breviora, B. Lectoris desiderio ex asse haud satis facere videntur. Et quidem jam ab ipsis Apostolorum temporibus, *prioribus tribus seculis*, Episcoporum constitutionem per Clerum ac Populum fidelium peractam esse, testantur *Heinric. Meibom. in tract. de Jur. Investitur. Episc. in pr. Dn. Fritsch. Exercit. de Primar. Prec. Jur. adject. atque Dn. Conring. de Constit. Episc. German. th. 19. cumque illis personatus iste Severin. de Monzamban. de Stat. Imper. cap. 3. §. 6.* Postquam vero Imperatores Romani Christo nomen dederunt, ipsi quoque Episcopos

B

scopos

scopos Ecclesiae proposuerunt, *Monzamb. cit. f. 6.* non refragante, qui tum vivebant, Episcoporum Ordine, id quod *Socrates, Scriptor Ecclesiast. in proem. lib. 5. Euseb. de vit. Constant. Magn.* alique Historici comprobant, allegati a *Meibom. cit. loc.* ubi varia quoque adducit exempla. *Conjung. Marc. Anton. de Dom. de Republ. Eccles. lib. 6. c. 7. n. 5. & seq. Engelbrechr. de Jurisd. Imper. 4. th. 67. & seq. atque Laur. Ohm. de Jur. Episc. f. 14. lit. d.* Hoc Romanorum Imperatorum exemplum Germanarum quoque Gentium Reges secuti sunt. Hi namque ab illo tempore, quo Christianam fidem profitebantur, arbitrio suo Episcopos Ecclesiae vel dare, vel a Clero & Populo antiquo ritu electos confirmare consueverunt. Hinc Francorum Reges, cum ad eos Gallorum & Germaniae Imperium pervenisset, hoc jure statim usos esse, ex *Gregorio Turonensi* aliisque tradit *Christoph. Lehmann. in Chron. Spirens. lib. 2. c. 41. in pr. verb. Erstlich, alle Erz-Bischöffe* etc. atque *S. Zum ändern in verbis: Daß die Könige ihres Gefallens die Bischöfliche Amt und Abteyen besetzt, und ihr Land und Leut mit Lehrern der Religion, selbst ohne Päbstliche Maßgebung bestellet und versehen, hiervon seind Exempla allenthalb in großer Meng, und ist die unwidersprechliche Wahrheit, wie Baron. A. 559. n. 24. selbst bekennet, und sagt: Sane a Regibus est praesumptum jus praeficiendi Ecclesiis, Pastoribus destitutis, Episcopos, hoc seculo tum in Occidente, tum in Oriente.* Und erzehlet viel dergleichen, daraus klärlich erscheint, daß die Könige in Deutschland von Anfang ihrer Regierung so wohl in der Heidenschafft und Abgötterey, als auch hernach bey angenommenen Christlichen Religion die Geistliche investirt und eingesetzt, und diese Gerechtigkeit ohne Eintrag ruhig erhalten. *Add. Dn. Conring. cit. loc. th. 21. ibique alleg. Thom. Bisson. libro, quem scripsit, de perpetua Ecclesia gubernat. Meibom. d. l. atque Dn. Struv. Sync. Jur. Feud. c. 3. apb. 7. n. 1. qui variis hoc ipsum declarant exemplis. ad quae inter alia quoque pertinet, quod Childericus & Pipinus in Comitibus Sveffionensibus per Decretum, quod recitat Goldast. rom. 3. Constit. Imper. p. m. 629. ordinaverint Episcopos & consti-*

constituerint super eos Archi-Episcopos; Pipini quoque fratrem Carolomannum Synodum congregasse & Archi-Episcopos atque Episcopos constituisse, ex ejusdem Decreto, quod apud *Benedictum Levitam* legitur, apparet. Idem Jus regium Carolum 6. Magnum ejusque Successores exercuisse, *liber ipseus de Imaginibus contra Synodum sacram*, *Capitulare item & Concilia* ab ipso convocata, *Ludovici Pii Constitutio de disciplina Ecclesiastica*, quam *Flacius in Catal. Test. Verit.* adducit, *Caroli Calvi Epistol. ad Hadr. II.* ab ipso *Baron.* allegata, *Waltheramus Episc. Naumb. de Invest. Episc.* aliique passim testantur Historici. Vid. *Engelbrecht. c. loc. rb. 32.* atque *Crantz.* qui Carolum in Germania & cum primis in Saxonia plures pro arbitrio Episcopos constituisse docet. Imo ipse *Hadria-* 7. *nus* Papa cum universa Synodo *Carolo*, qui totam Italiam, cum primis urbem Romam, in extremo periculo constitutam, a *Desiderio*, Longobardorum Rege, liberavit, tanquam Jus regium, tradidit vim atque potestatem eligendi Pontificem, insuper Archi-Episcopos & Episcopos per singulas Provincias ab eo investituram accipere definivit, ut nisi a Rege laudetur & investiat Episcopos, a nemine consecretur, uti ex *Historia Ecclesiastica Gratianus in Decreto*, quod ipse quoque *Gregor. XIII. Pontifex* confirmavit, *can. Hadrianus 22. dist. 63.* refert. Hujus canonis fidem contra *Baronium* præter *Goldast.* atque *Arnif.* firmant uberior *Carpzov. ad L. Reg. German. c. 2. sect. 5. n. 13. & seq.* atque *Dn. Conring. de German. Imper. Rom. c. 6. ut & de Constit. Episc. Germ. rb. 28. & seq.* Consimili modo *Leo IX. Papa*, quem *Orto* Imperator, pulso *Johanne XII. Pontificem* creaverat, idem jus 8. *Ottoni*, quod antea *Hadrianus Carolo* dedit, concessit per Constitutionem Synodalem, quam itidem *Gratianus cit. dist. 63. c. 23.* recitat, levitatis ideo a *Baronio & Bellarmino*, sed inique notatus. Fictitiam quidem & hanc esse contendit *Baron.* sed sine ulla causa. Quod si enim *Hadrianicum* firmo stat talo *Decre-* 9. *tum*, nulla sane apparet ratio, ob quam fidem hujus Canonis elevare quis possit. Tria quidem quoad utrumque Decretum

& *Hadriani* & *Leonis* disquisitione indigere videntur. *Primo* quidem, num *Adrianus* *Carolo* & *Leo* *Otoni* potestatem dederint libere investiendi *Episcopos* omnium *Provinciarum* *Regno* *Francorum* & *Germanorum* *subjectarum*; an vero solius *patrimonii* *Divi* *Petri*, *deinde* ad quascunque demum *Provincias* illud *Decretum* pertineat, an utraque *Constitutio* *concessio* & *privilegium* dici possit, & *tertio* denique an *Carolus* *Magnus* eiusque *Succesores* *investituras* *Episcoporum* *exercuerint*, an vero *iisdem* *renunciaverint*, uti *Baron.* *censet*. Verum cum hæc *prolixior* reddant hunc nostrum *discursum*, *omittenda* potius hæc *vice* sunt, ita tamen, ut *resolutionis* *gratia* *curiosum* *Lectorem* ad *Dn. Conring. Dissert. de Constit. Episc. Germ. tb. 28. & seq.*

10. remittamus. Sufficiat nobis, pro *instituti* *ratione* *vel* *ex* *his* *ipsis* *Pontificum* *decretis* *demonstrasse*: *Competiisse* *Jus* *investituræ* *Imperatoribus* *Romano-Germanicis* *non* *solum* *in* *urbe* *Roma* & *Provinciis* *Præfuli* *Romano* *subjectis*, *quas* *partim* *injusta* *usurpatione*, *partim* *etiam* *Regum* & *Pipini* *donatione* *possidebant*, *ex* *concessione* *Pontificum* & *Populi* *Romani*; *Sed* *etiam* *in* *Italia* *reliqua* & *Germania*, *non* *quidem* *ex* *Pontificum* *concessione*, *sed* *Jure* *Regio*, *cui* *Jus* *constituendi* *Episcopos* *intime* *conjunctum* *est*, *per* *ea*, *quæ* *tradit* *Marc. Anton. de Dominis de Re. publ. Eccles. lib. 6. c. 7. n. 55. & mult. seq. ubi tandem n. 125. hæc*

11. *Pontificum* *concessiones* *vocat* *proprii* *Principum* *Juris* *Naturalis* *recognitiones* *cum* *remotione* *obstaculi* *injusti*, & *declarationes*, *posse* *jam* *Principes* *suo* *jure* *uti*, *ut* *Pontifices* *quantum* *in* *ipsis* *est*, *non* *hinc* *illud* *impedire*. *Add. Francisc. Duaren. de Sacr. Eccles. Minist. lib. 3. cap. 11. qui c. Hadrianus 22. dist. 63. non* *ut* *privilegium* *aliquod* *ex* *mera* *Pontificis* *gratia* *profectum*, *sed* *tanquam* *hominis* *ultra* *bonam* *fidem* *agnoscentis* *confessionem* *accipiendam* *esse* *dicit*. *Hinc* & *Engelbrecht. de Jurisd. Imper. tb. 84. dist. Can. Hadrian.* *non* *novum* *jus*, *sed* *declarationem* & *agnitionem* *tantum* *veteris* *potestatis* *constituere*, *imo* *Theodor. a Niem. alleg. a Laur. Obm. de Jur. Episc. §. 14. lit. d. jura* *restituta* *continere*

nere dicit. Tulerunt autem Pontifices Romani per aliquot se- 12.  
 cula investituras istas, usque ad tempora Henrici IV. neque ex  
 Imperatoribus cuiquam de istis litem moverunt. *Meibom. cit.  
 loc.* cujus rei indicium far luculentum est, quod ipsi Pontifices  
 Romani, quotquot illam sedem a Leone VIII. usque ad Grego-  
 rium VII. tenuerunt, vel ab ipsis Imperatoribus constituti, vel  
 tamen a Clero & Populo electi, consensu Imperatorum confir-  
 mati sint, ut pluribus ostendit *Onuphr. Panvin. in vit. Gregor.  
 VII. Lehmann. in Chron. Spirens. lib. 5. c. 31. Burgold. in Not. Imp.  
 p. 1. disc. 20. m. 1. f. 4.* atque post *Crantz. Marc. Duaren. alios-  
 que Klock. vol. 1. Consil. 4. num. 12.* in verbis: Denn erstlich ist aus  
 denen Historiis befanndt, und seind auch die Catholischen Juristen  
 dessen in seiner Abrede, daß die Römische Keyser und Könige vor  
 viel hundert Jahren nicht allein die Erz-Bischöffe und Prælaten,  
 sondern auch Summos Pontifices zu setzen und entsetzen gehabt.  
 Temporibus vero *Henricorum* hoc pristinum jus Imperatoribus 13.  
 amplius concedere noluerunt Pontifices, inter quos primus fuit  
*Gregorius VI.* qui, sine dubio flabellis Episcoporum quorundam  
 Imperatoribus obsequium detrectantibus excitatus, sub hoc præ-  
 textu, quod ab Imperatoribus Episcopatus atque Prælaturæ sæ-  
 pius minus idoneis concrederentur, Juri huic regio Imperato-  
 rum insidiari cæpit; sed exauctoratio ipsius, ac Henrico III. fa-  
 cta, cujusquoque *Lehmann. cit. c. 13.* mentionem injicit, co-  
 natum irritum reddidit. Quod igitur *Gregorius VI.* obtinere 14.  
 non potuit, in actum perducere conatus est ejusdem discipulus,  
*Gregorius VII.* alias *Hildebrandus* dictus, homo non vulgaris  
 sed acutissimi ingenii, teste *Lehmann. cit. c. 31.* Hic namque ad-  
 hue in Archi-Diaconatu sedis Pontificiæ constitutus, egregium  
 sui conatus præbuit specimen, atque Archi-Episcopo Colo-  
 niensi, qui, ut causam *Alexandri Anti Papæ* cognosceret, &  
 Imperatoris in eligendo Romano Pontifice jura tueretur, Ro-  
 mam missus erat, hunc in modum respondit: *Firmissime te-  
 ne & nullatenus dubites, quod in electione Romanorum Pontifi-*

- cum juxta Sanctorum Patrum Canonicas sanctiones Regibus penitus nihil est concessum, sive permissum. Vid. *Lehmann. d. l.* Hildebrando igitur auspice, sine Imperatoris consensu, non solum Alexander II. Pontifex constitutus, sed & Henricus IV. criminis Simoniae reus postulatus, atque ab Alexandro Romam vocatus
15. est. Mortuo Alexandro, Clerus & Populus Romanus, sine praevio Imperatoris consensu, Hildebrandum Praesulem Romanum esse voluit. *Stephan. de Jurisd. lib. 3. p. 1. c. 4. inser. Pontific.* quam electionem, utpote sine consensu Imperatoris factam, Hildebrandus quidem excusavit, sicque Henrici IV. Imp. approbationem impetravit, prout tradit *Lambert. Schafnaburg.* atque ex eo *Lehmann. cit. c. 31.* Postmodum tamen plures Galliae & Germaniae Episcopos diris devovit, ipsumque Henricum Imperatorem excommunicavit, atque desertum pene ab omnibus, ad pedes prostratum, quod priora secula non viderant, intra Canusiana mœnia triduanum supplicem, ejusque decisionem in controversiis, quae Imperatori cum quibusdam Germaniae Episcopis ac Principibus intercesserunt, recipientem vidit. *Lehmann. cit. lib. 5.*
16. cap. 33. Id quod ambitioni ipsius calcar addidit, ut, sub praetextu Simoniacum crimen ex Christiano orbe profliganti, atque libertatem Ecclesiis restituendi, (veram tamen causam *Engelbrecht. de Jurisd. Imper. th. 67. in pr.* adducit) jus tam Pontificem, quam ceteros Ecclesiasticos Proceres constituendi Caesari plane adimere, sibi que vindicare, jurisdictioni & subjectioni Potestatis civilis Clericos subducere, denique religionis dominos Pontifices, tanquam Vicarios Christi, efficere ausus fuerit. *Strauch. Dissert. Exor. 5. aph. 5.* ibique alleg. *Gloss. atque Felin.* Ejusdem hanc in rem promulgata Decreta Gratianus c. si quis 12. & c. quoniam. 13. c. 16. qv. 7. proponit, quae postmodum a Victor. III. Urban. II.
17. atque Paschal. II. Pontificibus repetita & approbata sunt. Sic, ut verbis *Marc. Anton. de Dominis de Republ. Eccles. lib. 6. c. 7. n. 47.* utamur, primus omnium Gregorius VII. (ob id merito *Hildebrandus* dictus) tantas turbas ac tragœdias propter investituras Eccle-

Ecclesiarum excitavit, ut eo incendio totus pene Christianus Occidens conflagravit. Add. *Burgold. in Not. Imper. cit. disc. 20. membr. 1. n. 4.* atque *Dn. Böckelmann. in Dissert. sua Inaugur. med. 1. axiom. 6.* qui Hildebrandum sive Gregorium VII. primum hoc nefarium dogma evomuisse tradit: *Pontifici circa sacra competere potestatem, ut exinde Reges quoque regno, etiam ob invidiositatem, (quod a se factum gloriatur Zacharias c. alius. 3. caus. 15. q. 6.) pellere, quin & vita privare, & nescio quid non in Imperantes aude- re possit.* Qua propter verba Gregorii VII. ex Syring. de Pac. Relig. ad Cardinales & Clerum sequentia adducit: *Agite Apostolorum Principes, & vestra auctoritate, quod dixi, confirmare, ut omnes nunc demum intelligant, Nos Imperia, Regna, Principatus, & quicquid Principales habere possunt, auferre & dare posse.* Hæc 18. quidem, ex quibus, tanquam e Curtio lacu, infinita imo exitiosissima Reipublicæ hætenus evaporarunt mala, Gregorius nefarie tentavit. At enim, vero Henricus IV. inter tot certamina nihil plane Pontifici concessit, imo Rudolphus, Sæviæ Dux, & Hermannus, a nonnullis Principibus, favente Pontifice, contra Henricum IV. electi, illo quoque regio Jure, teste *Cranz. in Metrop. usi sunt.* Paschalis quidem II. cum Henrici IV. filium, 19. Henricum scil. V. haud occulte in patrem concitasset, illo regno & vita exuto, facilius se obtinere posse speravit, quod suis hætenus Antecessoribus denegatum fuit, graviorem tamen etiam hæc in re sensit Imperatorem. Henricus enim, cum facile perspiceret, non posse salvum esse Imperium, si Pontifex obtineret, quicquid decrevit, aut cedere Episcopos & Abbates Regalibus voluit, aut liberam sibi constituendorum Episcoporum potestatem permitti, hæcque suam voluntatem Paschali, cum is in Concilio Trecensi esset, per Legatos denunciavit. Quare tan- 20. dem inter Henricum V. & Paschalem Papam conventum, ut Imperator investituras Ecclesiasticorum Pontifici quidem cederet, sed sub hac conditione, ut Episcopi aliisque Prælati vicissim Ducatus, Marchias, Comitatus & Regalia dimitterent. Vid. *Lehmann. Chron.*

- Chron. Spir. lib. 5. c. 42.* in verbis: Daß der Pabst alle Land und Leute, dem Reich zugehörig, dem Keyser wieder einräumen, und die Gerechtigkeit der Einsetzung der Pabste und Bischöffe zu bestätigen versprochen, auch samt dem Keyser zu mehrer Bekräftigung hierüber das Sacrament empfangen. Conventionem hanc ipse Henricus V. Imperator Constitutioni de investituris Ecclesiasticorum inseruit apud *Goldast. rom. 1. Const. Imper. p. m. 255.* Eandem quoque recenset *Abbas Urspergens. in Chron. ad ann. MC.*
21. XII. Sed cum lecta esset hæc Conventio coram Principibus Imperii & Episcopis, atque innotuisset, Ecclesiasticos, dimittis Regalibus, solis decimis & oblationibus debere contentos vivere, Clerus summa indignatione in Paschalem insurrexit, atque maximas movit turbas, teste *Lebmann. cit. loc.* in verbis: Haben die Bischöffe des Pabst Bewilligung ic. heftig widersprochen, und eingewendt, das es in des Pabst Gewalt und Macht nicht stehe, was Könige und Keyser der Kirchen und den Geistlichen an Land, Leuten und Regalien geschenckt, seines Gefallens zu entfrembden, und dem Reich wieder zu zustellen, *Add. Meibom. de F. v. Investit. Episc.*
22. Idcirco Papa, qui legem Conventionis adimplere non potuit, cum plurimis tamen Cardinalibus ab Imperatoris exercitu captivus detentus fuit, tandem trimestris captivitatis molestia victus, Henrico V. potestatem constituendi Episcopos iterum concessit, & pacta juramento firmavit, per ea, quæ narrat *Lebmann. d. loc.* atque *Einsidel. de Regal. cap. 2. num. 128.* Quæ ratione quidem Henricus V. Imperator diuturnis motibus finem
23. imposuisse videbatur. Verum sicut multi, erronea quadam opinione seducti, laicorum investituras hæreticas esse putarunt, quasi laici Principes hac sua investitura Ordinationis Sacramentum conferrrent, quorum sententiam tamen excussit *Marc. Anton. de Dominis*; Ita quoque Paschalis, datæ fidei immemor, altero statim anno in Concilio Lateranensi pacta conventa rescidit, atque Imperatorem anathematis fulmine percussit, ut prolixius recenset *Lebmann. cit. cap. 42.* Exemplum Paschalis
- secu-



secutus est Calixtus II. qui priorum Pontificum decreta atque excommunicationem repetiit. *Einstedel. d. l.* Videns igitur Imperator Pontificum ambitionem frustra oppugnari, clam palamque fieri conjurationes, ruere Principes in perniciem Reipublicæ, parumque se ab infelicis Parentis fortuna abesse, adversariis demum cessit, atque non tam Pontificum, quam Principum plerorumque pertinacia victus, in Comitibus Wormatiensibus Anno M. C. XXII. Jus constituendi Episcopos, eorumque Investituram per *baculum & annulum*, quam per tot annos non solum parens ipsius, sed & ipse propugnarat, dimisit, atque in Pontificis Legati manus miserandum in modum resignavit. *Sirbmann. de Jur. Episc. c. 3. n. 15.* Sibi vero solam investituram de Regalibus *sceptro* expediendam reservavit. Ita enim se habet *Henrici V.* Constitutio de electione & investitura Episcoporum & Abbatum, publicata in Comitibus Wormatiensibus: *Ego Henricus &c. pro amore DEI & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto DEO & sanctis ejus Apostolis, Petro & Paulo, sanctæque Ecclesiæ, omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis, quæ vel in Regno vel Imperio meo sunt, Canonicam fieri Electionem & liberam Consecrationem.* Cui *Calixt. II.* Pontificis Bulla hunc in modum respondet: *Ego Calixtus &c. concedo Electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni in præsentia tua (Imperatoris) fieri absque Simonia & aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emergerit, Metropolitani & Provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem Regalia per sceptrum a te recipiat.* Vid. *Goldast. tom. 1. Const. Imper. p. m. 258.* atque *Klock. vol. 1. consil. 4. num. 14. & 15.* Hoc modo Regia Jura circa investituram Episcopalem, per nonnulla secula ab Imperatoribus conservata ac mascule defensa, infelix Reipublicæ nostræ fatum uno pene momento elisit, *Meibom. de investit. Episc. & quidem adeo, ut teste Pacif. a Lap. ad Monzamb. c. 3. §. 6.* per hanc Potestatis sacre cessionem dimidium

dium Majestatis Cæsareæ amiserit. Add. *Dn. Bæcler. in Obs. manuscr. ad Ejusd. Not. Imper. lib. 20. c. 1.* Ægre quidem hanc ipsam, ab Antecessore factam, resignationem tulit successor Lotharius Saxo, indeque restitutionem ab Innocentio Papa Leodii postulavit. Vid. *Meibom. cit. tract. ferm. circ. fin.* morte tamen præ-

27. ventus nihil obtinuit. Etsi vero in conventionem Henrici V. cum Pontifice cautum fuerit, ut Electiones, quæ hætenus quidem penes Clerum ac Populum fuerunt, penes eosdem in posterum remanerent, successu tamen temporis & has Canonici sive Capitulares Ecclesiarum cathedralium (splendide tunc temporis inter Clericos, *Trithemio* teste, omni abjecta reulari vita viventes) sibi solis, excluso Clero pariter ac Populo, vindicare cœperunt, haud dubie connivente Pontifice, cujus intererat, a paucioribus electionem institui, *Monzamb. de Stat. Imper. c. 3. §. 6. Burgold. d. loc.* illamque in hominum sibi obnoxiorum manus conferri. Unde *Dn. Conring. ad Lampad. p. 3. c. 6. §. 6. Seculo 13.* electionem ad solos Cathedralium Ecclesiarum Canonicos, excluso Clero & Populo, redactam esse dicit, & quidem propterea, ut eo promtius ad suum arbitrium possint Papæ constitutiones Episcoporum vocare, quas non nisi paucis ad resistendum invalidis relique-

28. runt. Reliquum quidem adhuc erat Imperatoribus ex conventionem cum Calixto inita, ut dissensione orta is Episcopus esset, cui Imperator accessisset. Quo Jure Lotharius, scissa propter Electionem Episcopi Magdeburgensis Ecclesia, ei teste *Cranz.* Norbertum Episcopum dedit. Consimili jure usus est Conradus III. atque Fridericus I. qui eadem autoritate dissidia Ecclesiarum composuit. Exempla suppeditant *Otto Frisingens. Albert. Stadensis, Trithemius, Baronius* aliique. Verum enervata successive Imperatorum autoritate, Pontifices & hoc immutare, sicque etiam, dissensione circa electionem Episcoporum orta, ad Curiam Romanam causas trahere cœperunt. Res porro eo devenit, ut Capitulum electorum Episcoporum confirmationem Romæ petere coactum fuerit, cum illa tamen perinde ut

Con-

Consecratio, ad Metropolitanos quondam spectaverit. Vid. *Proæm. huj. nostr. Dissert. n. 4. Monzamb. cit. c. 3. §. 6.* atque *Burgold. d. l.* Tandem inconsultis iis, penes quos eligendi potestâs residerebat, Ecclesiis Episcopi obtrusi ac pro merito arbitrato Pontificum constituti sunt, ut adeo hisce suis Provisionibus omnino Electionem Pontifices turbaverint. *Conring. ad Lamp. d. c. 6. §. 7.* Quocirca Provisionum & Reservationum Papalium, 29. per quas Beneficiorum Ecclesiasticorum collationem juxta regulas Cancellariæ Apostolicæ sibi vindicant Pontifices, initia ad hæc tempora refert *Crantz.* quem sequitur *Dn. Conring. de Episcop. Const. 26. 77.* in verbis: *Id constat, seculi decimi quarti initio istud fuisse deventum, ut a Canonicis Cathedralibus aut nulla amplius aut rara fuerit Episcoporum facta electio, fere omnes autem a solis Papis pro arbitrio constituerentur.* Hæque infaustæ Provisiones magis magisque adeo invaluerunt, ut teste *Crantz. Metropol.* nemo adesset in Ecclesia Bremensi, qui ad Episcopatum adspiraret, scientibus cunctis, quod frustra niterentur, cum Apostolica provisione sedes implenda putaretur. Tandem Episcopos reliquumque Clerum tædium aliquod harum Reservationum 30. cæpit. Quocirca Ludovicus IV. Imper. Romanæ Curia Provisionibus aliisque nonnullis intolerandis injuriis sese quidem opposuit; Ast, qui successit, Carolus IV. easdem potius confirmare, quam improbasse videtur, cum nonnunquam Pontificum imploraverit opem, sicuiquam suorum Episcopatum conferri voluit, quod, invito quandoque Capitulo, sola Provisionis Apostolicæ auctoritate factum, ut adeo nesciamus, qua ratione *Monzamb. dict. c. 3. §. 6. sub fin. propositum dogma: Per Provisionem constitutorum Episcoporum rariora apud Germanos extare exempla,* calculum mereri queat. Siquidem ipsi Germani, cum indices magis magisque Reservationes tum ipsius Pontificis, tum Legatorum ipsius excrescerent, 31. tandem relevamen quæsierunt in *Concilio Constantiensi.* Quo nomine Deputati Nationis Germanicæ in dicto Concilio causæ hujus adeo seriam susceperunt tractationem, ut scripto quodam com-

- posito, quod *Avisamenta Constantiensia* vocabant, abrogationem Provisionum, Gratiarum expectatarum ac Reservationum, per regulas Cancellariæ Apostolicæ introductarum, postulaverint. *Dn. Strauch. Exerc. Exor. 5. apb. 6.* Sed ne sic quidem quicquam obtinere potuerunt. *Dn. Ziegler. ad Instit. Jur. Canon. Lancel. lib. 1. tit. 27. §. 10.* Feliciorem habuerint exitum *Avisamenta Monguntina*, quæ Principes Germaniæ, Moguntiaë coacti, quatuor annis ante, quam Concilium Basileense coiret, de his ipsis gravaminibus abolendis conscripserunt. In illis exorandum Pontificem constituerunt, ut in singulare privilegium relevamen gravaminum concederet, inter quæ primum ita se habuit: *Inprimis Pontifex annullet & irritet omnes & singulas Reservationes, tam generales, quam speciales, sive particulares Ecclesiarum Metropolitanarum, Cathedralium, Monasteriorum, Dignitatum & Beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, quibus pro electione provideri consuevit, sive per Extravagantes ad Regimen & Execrabilis, aut per regulas Cancellariæ, seu quascunque alias Constitutiones aut Ordinationes introductæ sint.* Privilegii igitur loco id ipsum petierunt, quod Pontifices sibi præter jus & fas adscripserant. *Dn. Conring. de Constit. Episc. ib. 82.* Successit quoque res ex voto. In isto siquidem Concilio, ut in solo nostro argumento permaneamus, nec tangamus quidquam eorum, quæ acta sunt de Reformatione Ecclesiæ Latinæ, Reservationes Pontificis publico decreto obrogatæ sunt, *Christin. vol. 1. Decis. Belg. 158. n. 3.* insimulque Eugenius IV. quod electionibus obsisteret, Reservationibus contrariis utendo, (sunt verba Concilii) gravissime increpatûs, ac demum etiam, cum judicium Concilii nullatenus admitteret, in eodem justissime, prout evincit *Panormitan. in tract. de Concil. Basileens. n. pen. & ult.* condemnatus est. Hinc Decreto Gallia, optimè sibi prospiciens, magno cum emolumento robor addidit, edita *Pragmatica Sanctione*, atque usque ad Leonis X. ætatem masculè defendit. *Dn. Ziegler. d. loc. Francisc. Duar. lib. 5. de Sac. Eccles. Minist. c. 11. & Marc. Anton. de Dominis lib. 3. de Republ. Eccles.*

*Eccles. c. 12. n. 23. & seqq.* Ast Germani nostri pari constantia cum Gallis Basileensis Concilii decreta haud observarunt. Erat quidem id ipsum non minus ac Constantiense in Germania celebratum, Canones ejusa Germanis quoque Episcopis fuerant conditi, atque in illos a Cæsare pariter & Principibus consensum, & tamen durante adhuc Concilio ab aliis seduci se nostri passi sunt. Sic ergo Germania, seu id factum Æneæ Sylvii artibus, sive culpa Imperatoris, ut nonnulli volunt, interque alios graviter conqueritur *Carolus Molinæus*, tam optata occasione excutiendi jugum Pontificum usa non est. Parati quidem erant ejusdem Episcopi, 35. exemplo Gallia excitati, se in libertatem asserere. Unde ipsis, post Felicem Anti-Papam creatum, ista, quam dixerunt, *Neutralitas* non nihil profuit, vigore cujus nec Eugenii neque Felicis de Papatu contententium verbis obtemperarunt, ad instar Gallia Episcoporum, qui jam antehac Bonifacii IX. ætate *Neutralitatem* amplexi sunt. Sed cum hæc libertas Curia Romanæ perquam molesta esset, etiam *Neutralitas* sublata est, qua ratione vero factum hoc sit, ex Platina constat, qui in historia rerum Eugenii, cum dixisset, ab Eugenio in Germaniam missum Thomam Sarzanum, qui post Nicolaus V. Papa audiit, & Joannem Carvaggialam, ad tollendum Basileense Concilium *Neutralitatem*que, subjungit: *Neutrales enim ideo Germani sunt dicti, quod neque Felicis neque Eugenii dictis obtemperarent. Quas ob res Ecclesia DEI multas & maximas calamitates incurrebat, cum imminutione majestatis Pontificiæ. Hac autem de re pluribus in conventibus apud Fridericum, Romanorum Regem, est disceptatum, Æneæ Piccolhomineo, qui deinceps Pontifex fuit, quinque rum Regis Secretarius erat, ad tantam rem tamque necessariam longis orationibus omnes adhortante. Difficile quidem erat removere Germanos ab opinione sua, falsa præsertim. Difficile item videbatur persuadere Eugenii Oratoribus, ut postulatis Germanorum obtemperarent. Tandem vero delinuta Oratorum severitate, & castigatis Germanorum postulatis, Schisma & Neutralitatem, rem quidem Romanæ Sedi per-*

36. *perniciosissimam, sustulerant, si stare missis Germani voluissent.* Hæc *Platina*. Sic ergo Eugenius Papa missis Oratoribus palpum Germanis obtrusit, ut Concilii Basileensis decreta e manibus dimitterent, annuente Friderico III. Imperatore, qui Eugenii partibus nimium accessit, ex consilio *Æneæ*. Hinc etiam, simul ac *Æneæ* industria *Neutralitas* sublata fuit, Imperator ipsum Romam misit, qui Eugenio publice diceret, se & Germanos omnes in humanis divinisque ei deinceps obtemperaturos. *Dn. Covring. de Constit. Episc. th. 84.* ibique alleg. *Platin.* Hæc omnia autem ab Imperatore nondum coronato, quo magis & facilius coronationem a Pontifice impetraret, peracta esse, docet *Dn. Srauch. Dissert. Exot. 5. apb. 6.* Tandem cum plerique Germanorum indignarentur, libertatem Ecclesiarum a Pontificibus opprimi, anno 1447. inter *Fridericum III.* Imperatorem atque *Legatum Pontificis* certa quædam pacta, quæ *Concordata Nationis Germanicæ* vulgo salutantur, celebrata, atque postmodum a *Nicolao V.* Pontifice approbata sunt, quibus quidem frenum aliquod Pontificibus injectum est, ne utiquam tamen ex præscripto Basileensis Concilii. Necque enim Concordatis istis omnes Provisiones ac Reservationes abolitæ, sed (uti *Henric. Canis. in Not. ad hæc ipsa Concordata* monet) certus modus solummodo adhibitus fuit super Provisionibus Reservationibusque Ecclesiarum ac Beneficiorum Ecclesiasticorum quoad Germaniam, prout ex sequentibus patebit. Atque hæc de Origine *Concordatorum* sufficiant. Num vero Pontifices illa ipsa *Concordata*, quæ tamen a Nonnullis Republicæ nostræ pestis vocantur, utpote quibus effectum, ut *Imperium Germanicum* in aula Pontificia *Regnum obedientiæ* audiatur, subsequenter temporibus integra servarint fide, ex cap. 3. *hujus Dissertationis* luculentius apparebit.

## CAPUT II.

*De ipsis Concordatis eorumque contendis.*

## SUMMARI A.

1. Concordata nostra idem sunt, quod in Gallia Pragmatica Sanctio, sub notabili tamen differentia.
2. Decreta siquidem Concilii Basileensis Gallia per Pragmaticam Sanctiõnem approbavit.
3. Hac ratione Ecclesia Gallicana in tuto collocata est.
4. Postmodum inter Leon. X. & Francisc. I. Reg. Gall. celebrata sunt Concordata, quæ jocose vocantur Contractus do ut des. Nominatio siquidem Regi cessit.
5. Gallicis quoque Academiis nominatio ad certa Beneficia relicta est.
6. Hisce Concordatis multum quidem Curia Romanæ accessit, sed tamen & Regum aucta est potentia.
7. Successive quoque passim oppugnari ceperunt.
8. Nostra vero Concordata nimium Curia Rom. favent.
9. Concordata quomodo alias vocentur.
10. Descriptio Concordatorum, quid. scilicet sint.
11. Ipsa Concordatorum verba ex Goldast. recensentur.
12. Synopsis quoque Concordatorum ex Goldast. & Linn. in lingua vernacula proposita adjicitur.
13. Horum Concordatorum quatuor constituntur Capita.
14. Primum Caput agit de Provisionibus, qua ratione demonstratur, quod hic specialiter pro Reservationibus Pontificis sumantur.
15. Reservatio quid sit, exponitur.
16. It. Quid sit beneficium, in quo tria distinguendas.
17. Beneficium alias dicitur Præbenda atque Canonica.
18. Olim Reservationes istæ incognitæ fuerunt, postmodum & speciales & generales invaluerunt.
19. Quæ recensentur.
20. Istæ Reservationes quidem per Concilium Basileense sublatae sunt, sed Germania ipsis nihilominus usque ad Concordata subjecta fuit.
21. Capite Concordatorum primo Pontifex promissit, se usurum Reservationibus modificatis.
22. Unde explicatur c. Execrabilis. Extrav. Comm. de Præbend.
23. Insimulque adjicitur, quænam Beneficia dicantur curata, quænam non curata.
24. Occasione d. c. Execrabilis recensentur Beneficia incomparabilia.
25. Quomodo Dignitas, Personatus & Officium differant, exponitur.
26. Recensentur casus, quibus juxta d. c. Execrabilis Provisio Pontificis locum habet.
27. Annectitur, quas Provisiones c. ad Regimen. pen. Extrav. comm. de Præbend. Pontifici reservet.
28. Ergo vigore Concordatorum Pontificis Provisioni reservantur omnia Beneficia in Curia Romana vacantia.
29. Deinde Beneficia Officialium Curia, it. ad Curiam venientium atque recedentium intra duas diatas mortuorum, aliorumque.
30. Denique Beneficia, quæ per assentionem pacificam ad Pontificem pertinent, non vero per Gratias expectativas, ob rationes adductas.

31. Al-

31. Alterum Concordatorum Caput in cæteris Beneficiis Electionem quidem permittit, ita tamen, ut Confirmatio ad Pontificem pertineat.
32. Quondam electus intra tres menses Confirmationem petere debuit, sed plenius spatium a Nicol. III. indultum.
33. Si Electiones fuerint Canonice, Pontifex eas confirmare tenetur, alias reprobare potest.
34. Ab impetratione Confirmationis quædam Beneficia excepta sunt.
35. Notatur error Vallens. qui electionis usum hodie exiguum esse dicit.
36. Tertium Caput Menses Papales constituit.
37. Quo circa enarrantur Menses, quibus collatio ad Ordinarios, & quibus ad Pontifices pertinet.
38. Declaratio Gregorii XIII. additur.
39. Hodie quoque alternos Menses Pontifici reservatos esse, tradit Zæf. Exceptionem tamen annectit.
40. Quartum Concordatorum Caput Annatas Pontifici reservat, ubi expliatur, quid sint.
41. Agitur de Origine Annatarum.
42. Causa finalis Annatarum fuit subsidium contra Turcas & infideles, cui expeditio in terram sanctam accessit.
43. Cessante licet expeditione easdem tamen Pontifices de minimis quoque exegerunt Beneficiis.
44. Unde Carolus V. atque Stat. Imper. in Comit. Noriberg. postularunt, ut in necessitatem Imper. adversus Turcas reservarentur. Querelæ Statuum annectuntur.
45. Jam olim quoque in Concil. Basileensi Annata reprobata sunt, sed Germanis usque ad Concordata sequior remansit fors.
46. Quomodo & de quibus Beneficiis Annata juxta Concordata solvantur.
47. Minus recte sentiunt illi, qui Concordatis investituram feudalem Episcoporum Imperatori tributam esse dicunt.
48. Per consequentiam ex Concordatis fuit, quod nonnisi confirmati Episcopi investendi sint.
49. Imperatorem Preces primariae Concordatis introductæ non sunt.

I. **N**atales nunc ipsa excipiunt *Concordata Nationis Germanicæ*, quæ idem in Imperio sunt, quod in Gallia *Pragmatica Sanctio*, hodieque alia pacta cum Pontifice inita, sub hoc tamen notabili discrimine, ut Regnum Gallia hoc respectu Regnum libertatis potius, quam obedientiæ dicatur. *Limn. in not. ad Capit. Carol. V. art. 16. verb. Concordata. num. 9. & seq.* Postquam enim a Basileensis Concilii Patribus, prout in antecedente Capite demonstratum, Papalibus conatibus frenum injectum est, in Concilii illius verba Gallia juravit, atque accurante Carolo VII. Rege anno 1438. *Pragmatica*, uti vocatur, munita est *Sanctione*, vigore cujus *Decreta Concilii Basileensis ab Ecclesia Gallicana in Conventu Bituricensi*, qui autoritate Caroli VII. Regis habitus fuit, *recepta & approbata sunt.* *Limn. ad cit. art. 16. Capit. Carol. V. n. 7.*



n. 7. Dn. Conring. ad Lampad. p. 3. c. 6. §. 10. ad verb. ter & quater felices Galliar. Reges. atque Dn. Strauch in Dissert. de Annat. c. 4. sect. 1. §. 4. Hacque ratione magis in tuto collocata est Gallicana 3. Ecclesia. Nam ob Pragmaticam istam Sanctionem a Curiis supremis Provisiones, Dispensationes, aliaque Privilegia, Pontificibus adversus jus tributa, irrita pronunciata, atque via Appellationum, tanquam ab abusu, ad jus Commune reducta sunt. Dn. Ziegler. Instit. Jur. Canon. lib. 1. tit. 27. §. 10. Add. Zas. ad tit. 2. de Præb. n. 25. Postmodum quidem, cum Pontificibus, qui potestatem suam ita limitari videbant, Pragmatica hæc Sanctio displiceret, inter Leonem X. & Franciscum I. Regem Galliar, Bononiæ anno 1515. abolita Sanctione Pragmatica, illa celebrata sunt Concordata, quæ jocosè sub appellatione Contractus de ut des designata sunt. Hisce enim Concordatis divisio quoad provisiones Beneficiorum in Gallia introducta, atque provisio Prælaturarum Confistorio Romano cum jure Annatarum ad sustentationem Cardinalium quidem attributa, Nominatio tamen Regi reservata est. Vid. 5. cum pluribus allegatis Klock. vol. 1. Consil. 4. n. 13. Ne vero Academia Galliar, quarum tunc major erat potestas, quarumve opera Pragmatica Sanctio constituta fuit, Concordata ista impedirent, ipsis relicta fuit Nominatio ad cætera beneficia per octimestre spatium in anno, ad utilitatem Graduatorum aut Nominatorum. Denique datum indultum Parlamento Lutetiano, ut decreto suo firmaret & manuteneret Concordata. Limm. d. l. n. 8. 6. & seq. Quo pacto multum quidem Romanæ Curiar accessisse atque Constitutioni Bituricensi derogatum esse, censet Strauch. noster Dissert. Exot. 5. aph. 18. Sed Nominatione, ut vocant, omnium Episcoporum & Abbatum Regibus concessa, Regia potius potentia magno augmento crevit. Quin imo reforescentibus 7. melioribus studiis, cum in antiquum Ecclesiar Statum & priscos mores diligentius inquisitum, sicque Curiar Romanæ improbitas magis magisque in lucem publicam protracta fuisset, a Regiar auctoritatis libertatisque Ecclesiar fautoribus hæc Concordata passim oppu-

- oppugnata sunt. Licentiæ primas sibi sumfit Universitas Paristen-  
 sis, quæ ad futurum provocavit Concilium, postmodum hujus ar-  
 gumenti varii a diversis Autoribus prodierunt tractatus, inter  
 quos *Limn. cit. loc. n. 12.* laudat *Scip. du Pleix. Dn. Conring.* vero  
 ad *Lampad. c. 6. §. 10. circ. fn.* excellere dicit *Petrum Pirbæum,*  
*Petrum Puteanum & Petrum de Marca,* ubi insimul limatum de  
 8. singulis proponit iudicium. Nostra vero *Concordata* nimium  
 Curia Romanæ favent, adeoque Germanis sat gravia & onero-  
 sa existunt, ut longe profecto infra *Pragmaticam Galliaë Sanctio-*  
*nem* constituta sint, per inferius dicenda. Add. *Dn. Conring. ad*  
 9. *Lampad. cit. c. 6. §. 10.* Vocantur alias simpliciter *Concordata in*  
*Rec. Imper. August. de anno 1500. tit. Wie man mit dem Pabst han-*  
*deln soll. 43. §. 3.* Aliquando *Concordata Nationis Germanica cum*  
*Sancta Sede Apostolica,* aliquando vero *Concordata Nationis Ger-*  
*manica.* Vid. *Besold. in Thesaur. Pract. verb. Concordata.* atque  
*Limn. ad art. 16. Capit. Carol. V. verb. Concordata. num. 1. & seq.*  
*ibique Goldast.* Sed an hæc ratio denominandi cum rei veritate  
 10. conveniat, ex sequentibus patebit. Nihil vero aliud sunt hæc  
*Concordata,* quam *pacta quædam inter Fridericum III. Imperat.*  
*atque Legatum Pontificis celebrata,* postmodum vero a Pontifice *Ni-*  
*colao V. confirmata,* quibus (1) omnium Ecclesiarum, quæ in  
*Curia vacant,* aliorumque nonnullorum Beneficiorum Provisiones at-  
 que Collationes Sedi Romanæ reservantur; In cæteris vero (2) Ca-  
 nonica permittitur electio. Ita tamen, ut Confirmatio petatur a  
 Pontifice, & si is electos ducat inhabiles, de digniori provideat per-  
 sona, Mensesque (3) inter illum ac ordinarios Collatores æquo di-  
 vidantur, denique (4) de fructibus primi anni Ecclesiarum Cathe-  
 dralium atque Monasteriorum, virorum scil. a die vacationis sum-  
 mæ pecuniarum in libris Camera Apostolicæ taxata, quæ communia  
 11. Servitia in Concordatis, alias Annatæ vocantur, solvantur. Varias  
 quidem horum *Concordatorum* extare Editiones, ex *Trismegisto*  
*Canonicali Wolfgangi Sigismundi a Vorburg* monet *Besold. in The-*  
*saur. Pract. verb. Concordata.* Nos tamen, ut de tenore eorun-  
 dem B. Lectori eo melius constare possit, illa ipsa, quæ *Colonia an-*

no 1597. impressa exhibuit Goldast. tom. 1. Const. Imper. p. m. 408. atque ex eo *Manriffæ* 6. loco ad Capit. Carol. V. adjecit *Linn.* huic nostræ Dissertationi inferenda duximus. Ita vero se habent:

**N**icolaus Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad sacram Petri sedem, divina dispositione sublimati, singulis, quæ pro universalis Ecclesiæ unione ac pace, & tranquillitate, profutura conspicimus, Apostolicæ providentiæ sollicitudinem libenter intendimus, & ad felicem illorum prosecutionem & consummationem, opem & operam inpendimus efficaces. Nuper siquidem carissimus in Christo filius noster, Fridericus Romanorum Rex illustris, & nonnulli alii dilecti filii, ecclesiastici & seculares Principes inclytæ Nationis Germanicæ, ex una; ac dilectus filius noster, Johannes, Sancti Angeli Diaconus Cardinalis, in partibus illis Apostolicæ Sedis de latere Legatus, per nos ad dictas partes missus, sufficienti desuper a nobis, & Sede Apostolica, autoritate suffultus, ex alia partibus, Romanæ Ecclesiæ & dictæ Nationis nomine, pro ipsius Ecclesiæ unione pace & tranquillitate inter Ecclesiam, & Nationem prædictam, perpetuo solidandis & conservandis, diversa rationabilia & utilia, ordinationes & statuta, a partibus ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa, acceptata, & concordata, fecerunt ac ediderunt, nobisque humiliter supplicari fecerunt, ut illis, pro firmiori eorum subsistentia, robur Apostolicæ firmitatis adjicere, nec non autoritatem potiozem, & decretum interponere dignaremur. Nos itaque qui statuta, ordinationes, & concordata prædicta, per nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, magnarum martyritatis, autoritatis, & literaturæ, viros diligenter examinari & discuti fecimus, eaque rationabilia & salubria, tam Ecclesiæ, quam Nationi præfata fore comperimus; de dictorum, & aliorum venerabilium fratrum nostrorum prædictæ Ecclesiæ Cardinalium, consilio & assensu, Apostolica autoritate, & ex certa scientia approbamus, ratificamus, laudamus, & acceptamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, juxta modum & formam subsequentes.

i. Placet nobis, super provisione Ecclesiarum, & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, uti juris scripti reservatione, & *Execrabilis* ac *Ad regimen* constitutionum, modificatis, ut sequitur.

Ad regimen Ecclesiæ generalis, quanquam immeriti, superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quod per nostræ diligentiae studium, ad quarumlibet Ecclesiarum & monasteriorum regimina, & alia beneficia Ecclesiastica, juxta divinum beneplacitum, & nostræ intentionis affectum, viri assumantur idonei, qui præsent & profint committendis eis ecclesiis, monasteriis, & beneficiis prælibatis. Præmissorum itaque Consideratione inducti, & suadentibus nobis aliis rationalibus causis, nonnullorum prædecessorum nostrorum Rom. Pontif. vestigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, & etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus & officia, nec non canonicatus, præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica, cum cura, vel sine cura, secularia & regul. quæcunque & qualiacunque fuerint, etiam si ad illa personæ consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, nunc apud Sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, & in posterum vacatura: nec non per depositionem, vel privationem seu translationem per nos, seu autoritate nostra factas, & in antea faciendas ubilibet: nec non ad quæ aliqui in concordia vel discordia electi, sive postulati fuerint, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renunciatio, & admissa autoritate nostra extiterit, seu quorum electorum, vel postulatorum, & in antea eligendorum seu postulandorum electionem cassari seu postulationem repelli, aut renunciationem admitti per nos, aut autoritate nostra continget apud Sedem prædictam, vel alibi ubicunque, & etiam per obitum Cardinalium ejusdem Ecclesiæ Romanæ, aut officialium dictæ Sedis, quamdiu ipsa officia actualiter tenebunt (videlicet Vice-Cancellarii, Camerarii, septem Notariorum, Auditoris literarum contradictarum, & Apostolici palatii causarum

Audi-

Auditorum, Correctorum, centum & unius Scriptorum literarum Apostolicarum, & viginti quatuor Pœnitentiariæ præfatæ Sedis, & viginti quinque Abbreviatorum, nec non verorum Commensalium nostrorum, & aliorum viginti quatuor Capellanorum Sedis ejusdem in epitaphio descriptorum) & etiam quorumcunque Legatorum, seu Collectorum, ac in terris Romanæ Ecclesiæ Rectorum, ac Thesaurariorum deputatorum seu missorum hæctenus, vel deputandorum aut mittendorum in posterum, nunc vacantia, & in antea vocatura, ubicunque dictos Legatos, vel Collectores, seu Rectores, & Thesaurarios, antequam ad Romanam Curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis, nec non quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam Curiam venientium, seu etiam recedentiam ab eadem, si in locis a dicta Curia ultra duas dietas legales non distantibus jam forsitan obierint, vel eos in antea ab hac luce transire contigerit, & etiam simili modo quorumcunque Curialium peregrinationis, infirmitatis, seu recreationis, vel alia quacunque causa ad quævis loca secedentium, si eos, antequam ad dictam Curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem Curia, ut præmittitur, non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem) jam forsitan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri, etiam nunc per obitum hujusmodi vacantia, vel in posterum vacatura: Rursus monasteria, prioratus, dignitates, personatus, decanatus, administrationes, officia, canonicatus, præbendas & Ecclesias, cæteraque beneficia ecclesiastica, secularia & regularia, cum cura vel sine cura, quæcunque & qualiacunque fuerint, etiam si ad illa personæ consueverint seu debuerint per electionem, seu quemvis alium moeum assumi, quæ promoti per nos, seu autoritate nostra ad Patriarchalium, Archi-Episcopaliū & Episcopaliū Ecclesiarum, nec non monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc quocunque modo vacantia, aut in posterum vacatura, nec non etiam per assentionem pacificam quorumcunque prioratum, personatum, officiorum

canonicatum, præbendarum, ecclesiarum, aut beneficiorum aliorum per nos, seu autoritate nostrarum literarum immediate collatorum, seu conferendorum in posterum, præterquam si virtute gratiæ expectatiuæ affectus fiet, nunc vacantia, & in antea vacatura, plena super præmissis omnibus, & singulis cum Fratribus nostris collatione præhabita, & matura deliberatione secuta, ordinationi, dispositioni, ac provisioni nostræ, de ipsorum Fratrum consilio, autoritate Apostolica reservamus; Decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super præmissis & quolibet eorum, per quoscunque, quavis autoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

2. Item placet nobis, quod in Metropolitanis & Cathedralibus etiam immediate non subjectis Ecclesiis, & monasteriis immediate subjectis Sedi Apostolicæ, fiant electiones canonicæ, quæ ad dictam Sedem deferantur, quas etiam ad tempus constit. fel. rec. Nicolai Papæ III. quæ incipit, *Cupientes*, expectabimus: & elapso dicto tempore, si non præsentatæ, vel si præsentatæ, minus canonicæ fuerint, providebimus; & si canonicæ fuerint, eas confirmabimus, nisi ex rationabili & evidenti causa, ac de dictorum Fratrum consilio, de digniori & utiliori persona duxerimus providendum: proviso, quod confirmati prædicti, & per eos provisum Metropolitanis suis, & aliis præstent debita juramenta, & alia, ad quæ de jure tenentur, etiam in monasteriis dictæ Sedi immediate non subjectis, & aliis regularibus beneficiis, super quibus pro confirmatione, vel provisione ad dictam Sedem non consuevit haberi recursus, electi, seu illi, quibus providendum est, pro confirmatione & provisione hujusmodi ad Curiam Romanam venire non tenebuntur: ipsaque regularia beneficia sub expectativis gratis non cadant. Ubi autem pro monasteriis ad dictam curiam venire seu mittere consueverint, non aliter confirmabimus vel providebimus, quam superius de cathedralibus Ecclesiis est expressum. Et de monasteriis monialium non disponemus, nisi sint exempta, & tunc per commissionem ad partes.

3. De

3. De cæteris vero dignitatibus & beneficiis quibuscunque, secularibus & regularibus vacaturis, ultra reservationis prædictas (majoribus dignitatibus post Pontificales in cathedralibus, & principalibus in Collegiatis Ecclesiis exceptis) jure ordinario provideatur per illos inferiores, ad quos alias pertinet. Placet etiam nobis quod per quamcunque aliam reservationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma, per nos, vel autoritate nostra factam, vel faciendam, non impediemus nos, quo minus de illis, cum vacabunt de Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobr. & Decembris mensibus, libere disponatur per illos, ad quos eorum collatio, provisio, præsentatio, electio seu quævis alia dispositio pertinebat: reservatione, aliave quavis dispositione, autoritate nostra factis vel faciendis, non obstantibus quibuscunque. Quoties vero aliquo vacante beneficio in Januarii, Martii, Maji, Julii, Septembris, Novembris mensibus, specialiter dispositioni dictæ Sedis reservatis, non apparuerint infra tres menses a die notæ vacationis in loco beneficii, quod alicui de illo Apostolica autoritate provisum fuerit, ex tunc & non antea ordinarius vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit. Et ad finem, ut hæc ordinatio collationum beneficiorum non reservatorum, per alternos menses possit per dictam Nationem publicari, & omnes, qui ea gaudere voluerint, tempus congruum habeant, eam acceptandi, tunc quoad dictam Sedem, a Kalendis Junii proxime futuris, ipsa currere incipiet, & durabit deinceps, nisi in futuro Concilio de consensu dictæ Nationis aliter fuerit ordinatum.

4. Placet similiter nobis, quod circa provisionem dictæ Sedis ordinandam, modus annatarum hoc modo curat. De Ecclesiis Cathedralibus omnibus & monasteriis, virorum duntaxat, vacantibus, & vacaturis, solvantur de fructibus primi anni, a die vacationis, summæ pecuniarum in libris Cam. Apost. taxatæ, quæ communia servitia nuncupantur, & si quæ excessive taxatæ sint, retaxentur: quod provideatur specialiter in gravatis regionibus secundum

dum qualitatem rerum, temporum & regionum, ne nimium prægraventur, ad quod petentibus dabimus commissionem in partibus, qui diligenter inquirent & retaxent. Taxæ autem prædictæ pro media parte infra annum a die habitæ possessionis pacificæ, totius vel majoris partis, solvantur & pro alia media parte infra annum sequentem. Et si infra annum bis vel pluries vacaverint, semel tantum solvantur: nec debitum hujusmodi in successorem in ecclesia vel monasterio transeat. De cæteris vero dignitatibus, personatibus, officiis, & beneficiis secularibus, ac regularibus quibuscunque, quæ autoritate dictæ Sedis conferentur, vel de quibus providebitur (præterquam vigore gratiarum expectativarum, aut causa permutationis) solvantur annatæ seu medii fructus, juxta taxam solitam a tempore possessionis intra annum, & debitum hujusmodi similiter in successorem in beneficio non transeat. Sed de beneficiis, quæ valorem viginti quatuor florenorum auri de Camera non excedunt, nihil solvatur: duretque hæc observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro Concilio, de ipsius Nationis consensu contingat immutari.

5. In aliis autem, quæ per fel. rec. Eugenium Papam IV. etiam prædecessorem nostrum, pro dicta Natione, usque ad tempus futuri generalis Concilii, permissa, concessa, indulta & decreta, ac per nos confirmata fuerunt, in quantum illa concordiæ præsentis non obvient, ista vice nihil volumus esse immutatum. Et per hoc, quod in Concordatis hujusmodi, sive quibusvis aliis eorum occasione conficiendis literis, propter compendiosorum descriptionem, Alemania specialiter appellatur, Natio ipsa censi non debet a Germanica Natione distincta, seu quomodo libet separata.

6. Et præterea quia difficile foret, præsentis literas ad singula, in quibus de eis forsitan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem Apostolica autoritate decernimus, quod ipsarum transumpto, Metropolitanorum dictæ Nationis sigillo munito, tanquam præsentibus, si exhiberentur, literis plena fides adhibeatur, & perinde stetur, ac si dictæ præsentis literæ forent exhibitæ, vel ostensæ: & infu-



insuper quoque irritum & innane, si secus super his a quoquam quavis autoritate scienter, vel ignoranter, contigerit attentari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, laudationis, acceptationibus, commutationis, reservationis, constitutionis, & voluntatis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli, Apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, millesimo quadringentesimo, quadragesimo septimo, Kalend. April. Pontif. nostri anno secundo. *Canis. legit.* quadrag. octavo XIV. Kal. April. &c.

Synopsin horum Concordatorum lingua nostra vernacula <sup>12.</sup> ex *Goldast. Constit. Imper. tom. 1.* proponit idem *Limn. Manriff. 8. ad Capit. Carol. V.* quam itidem melioris declarationis gratia annektandam duximus.

## CAPVT I.

## Von der Kirchen- Lehen.

**S**Um ersten, daß die Reservationes und Vorbehaltung, so geschriebenen Rechten eingeleibet, und das Capitul Execrabilis, und andere Aussätze, so zur Regierung gehören, gemäß siget werden sollen.

Zum andern behält ihnen der Pabst die Lehnung aller Patriarchen, Erzbischöff, Bischöff, Kirchen, Clöster, Prioraten, Würden, Personaten, Aempter, auch Thum, und Stifft- Pfründen, Präbenden, Kirchen- und andern Geistlichen Lehen, mit oder ohne Seelsorge, Weltliche oder Regulirte, wie Sie genannt seyn, obschon Gewohnheit wäre durch die Wahl, oder sonst Personen darzu zunehmen, wann solche bey Römischen Stuhl zu Rom, auf was Gestalt und Weiß es immer möglich, verleddigt seyn, oder hienach verleddigt werden.

E

3. Item,

3. Item, wenn durch den Pabst jemand's abgesetzt, seines Besitzens entäußert, verwandelt, es sey wo es wolle, oder, so jemand mit, oder ohn einhellige Wahl erwehlet, welches Wahl vernichtet, oder welches Postulation abgeschlagen.

4. Item, so jemand sein Pfründ begeben, und solches durch den Pabst zugelassen: oder, wann der erwehiten Wahl, und der, so von andern Kirchen postulirt, die Erforderung nichtig, oder die Begehrung abgetrieben, oder Verlehung der Pfründ vom Pabst zugelassen würde, oder sonst durch Pabstliche Ansehung beschicht, bey dem Römischen Stuhl, oder anderswo: zudem, was für Lehen durch der Römischen Kirchen, Cardinal, und anderer Beampten Absterben, verledigt seyn oder werden, so lang Sie in wahren Gebrauch ihrer Aempter seyn: als nemlich des Verwesers, der Cantzler, Cämmers, der VII. Notarien, der Verhörer, widerwärtige Geschrifften, des Römischen Hofes Sachen Verhörer, derer, so die Brief corrigiren, der ein und hundert Schreiber Apostolischer Brief, und der XXIV. Reichtväter des gedachten Stuhls, der XXV. Bekfirzer der Brief, und des Pabst wahren Tischgenossen, und der andern XXVI. Caplan, die in Epitaphio aufgezeichnet seind, auch aller Pabstlicher Botschafften: ein sonderer Verweser in der Römischen Kirchen, Ländern und verordneten Schatzmeistern, und so mit der Zeit mögen verordnet werden, und Befehl von des Pabst Nachkommen erlangt, oder erlangen mögen, es stehen gleich gemeldte Pabstliche Aemptleute in oder ausserhalb des Römischen Hofes.

5. Item alle andere, so Rom besuchen, die zwischen zweyen Tagreisen von Rom sterben, ferner die Clöster, Prioraten, Würden, Dechanten, Personaten, Kirchen verwesende Aempter, Canonicaten, Præbenden, und andere Geistliche Lehen, weltlich oder regulirten, mit oder ohn Seelsorg, obschon bräuchlich, oder vonnöthigen, daß Personen zu solchem, durch Erwehlung oder andere Weiß, angenommen werden, die sollen alle des Pabsts Verleihung zustehen, so der Besitzer zu einem Patriarchen, Erzbischoff, Bischöfflichen Kirchen, oder eines Clösters Regierung, durch den

den Pabst gefördert, und also zu Zeiten seiner Förderung verledigt werden.

6. Item, welche Pfründten durch den Pabst, oder aus Achtung seiner Brieffen, ohne Mittel friedlich erlangt seyn, es seyn Prioraten, Personaten, Nempter, Canonicaten, Præbenden, Kirchen, oder andere Pfründten, so dieselben wiederum verledigt werden; angenommen, so einer durch die Gratien expectativen in Possels kommen wäre.

7. Alle diese erzehlte Lehen, so damahls ledig, oder in Zukunft verledigt würden, behält ihm der Pabst zu verordnen, zu verschaffen, und zu versehen, aus Apostolischen Gewalt, und seiner Brüder, der Cardinäle Bewilligung, mit denen Er sampt und sonder alle Puncten erweget, und zuletzt beschlossn habe: Erkennet damit, daß alles nichtig und vergebens seyn solle, was darwider von jemand's, es sey aus was Gewalt es wolle, fürgenommen oder unterstanden werde.

## CAP. II.

## Von der Wahl.

**D**er Wahl halben gefällt dem Pabst, daß in Erzstifften, und andern Bischöflichen Stifften, auch in andern, so dem Stuhl zu Rom nicht ohne Mittel unterworffen, und in Clöstern, sie seyen unterworffen oder nicht, ordentliche Wahl beschehe, und dem Stuhl zu Rom angezeigt werden solle, und wo die nicht, nach den Pabstlichen Regultn, und nicht canonic beschehen, will der Pabst andere Fürscheidung thun; wo sie aber rechtmässig, so will Er sie bestätten; es wäre denn aus ehehafften Ursachen, nach Rath der Cardinäle, mit einer ehrlichen und nützlichen Person Fürscheidung zu thun.

## CAP. III.

## Von Theilung der Monaten.

**U**nd sagt den Pabst: es gefällt uns das, daß wir der ordentlichen Lehung keinen Eintrag thun wollen, durch einig Vorbehaltung der Gratien expectativen, oder andere Verschaffung, mit

was Worten durch uns, oder unsere Macht solches beschehen möchte; und daß nemlich in nachgehenden Monaten, im Hornung, April, Brachmonat, August, Weinmonat und Christmonat, zu welchen Zeiten, die ordentlichen Lehenherrn, den die Leihung, Präsentirung, Erwehlung, und ander Verschaffung zustehet, frey handeln und verschaffen sollen.

2. Wann aber ein Pfründ verledigt ist im Jenner, Merzen, Mayen, Heumonats, Herbstmonat und Wintermonat: Diese Monat sind Päpstlichen Stuhl vorbehalten.

3. So ist unser Wohlgefallen, daß diese Ordnung oder Verlehung der Pfründen, so uns nicht vorbehalten, und in den verwechselnden Monaten von uns und den Ordinarien beschehen, soll öffentlich ausgehen durch Teutsche Nation, auf daß jedermann, so sich deren erfreuen, und halten wolte, gelegene Zeit habe, die anzunehmen. Und alsdann soll, auf unsere Bewilligung, der Anfang seyn, den Ordinarien am ersten Tag des Brachmonats, damals nechstkünftig, und ihnen fürder bleiben, wie beeyndigt und obangezeiget ist; Es wäre dann, daß im künfftigen Concilio, aus Bewilligung Teutscher Nation, anders verschafft und gesetzt würde.

#### CAP. IV.

#### Von Annaten.

Allez, gefällt uns, daß mit den Annaten diese Meynung hiez zwischen, und durch den Römischen Stuhl, weiter Fürscheidung gehalten werde, von allen Thum: Kirchen, und Manns: Clöstern, so verledigt seyn oder werden, die Geld: Summa, so in den Büchern der Apostel: Cammer angeschlagen und taxiret ist: (welches Geld gemeine Dienstbarkeit genannt wird) welche zu hoch angeschlagen sind, die sollen von neuen gemuthmaßt und angeschlagen werden, und soll besonder Aufsehen beschehen bey den beschwerten Ländern, und bedacht werden, Gelegenheit der Zeit, und der Landart, auf daß sie nicht zu viel beschwehret werden; darzu wir Befehlhaber abfertigen wollen, die in jeder Gelegenheit fleißig erforschen anders zu taxiren.

Atque

Atque hæc quidem ipsa *Concordata* sunt, quæ *quatuor* potissimum complectuntur *Capita*. *Primum* Provisiones atque Reservationes Pontificum certa ratione declarat atque modificat. *Alterum* in quibusdam Capitulis electiones quidem canonicas permittit, ita tamen ut in Curia Romana petatur Confirmatio. *Tertium* Menses Papales determinat atque constituit. *Quartum* denique Annatas Sedi Romanæ reservat. De singulis pauca adjiciemus.

Et quidem quod *primum Caput* concernit, *Provisionum* nomine alias quidem omnes modi veniunt, per quos Ecclesiæ provideretur, sive nominationes, postulationes, electiones, præsentationes, confirmationes atque institutiones, sive etiam collationes sint. *Dn. Ziegler. ad Instit. Jur. Canon. lib. 1. tit. 25. §. 5.* Hic tamen Provisiones specialiter Reservationes beneficiorum, per Pontificem solummodo secundum regulas Cancellariæ Apostolicæ conferendorum, denotant. Unde quoque cum illis in *Concord. sub fin. §. 1.* conjunguntur. Sunt autem *Reservationes* istæ nihil aliud, quam beneficii Ecclesiastici vacaturi ad Pontificem factæ avocationes, quibus ordinarii Collatoris manus ita ligantur & constringuntur, collatio ab eo fieri nequeat, facta vero annulletur. *c. ad Romani ult. Extrav. Comm. de Præbend. Zoës. ad tit. §. de Præbend. n. 24.* Beneficium vero dicitur jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, seu Deo dicatis, propter officium aliquod spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum, in quo *tria* distinguenda. (1.) Ipsum officium, seu obligatio, qua quis functionem spiritualem obire atque vel horas Canonicas legere, vel Sacramenta administrare tenetur. (2.) *Jus percipiendi fructus*, quia æquum est, ut, qui altari servit, de altari vivat, atque (2) ipsi *fructus percipiendi* ex bonis Ecclesiasticis. Dicitur alias quoque *Præbenda*, quæ proprie eam portionem denotat, quæ de communi bonorum Ecclesiasticorum massa sumitur, atque singulis pro rata præbetur, atque *Canoniam*, item *Canonicatus*, quamvis posterius vocabulum denotet ipsum quoque officium, quando quis assumitur ad tale ministerium beneficii Clericalis, quæle Canonici habent. *Vallens. ad tit. §.*

18. *de Præbend. f. 1. n. 2.* Olim quidem, prout jam antea in *Proæmio hujus Dissertat.* monuimus, hæc ratio conferendi ministeria Ecclesiastica, quam ex sententia nonnullorum Collationem Pontificis nominavimus, plane incognita fuit, postmodum tamen, ut puta Papalis Monarchiæ, Episcoporum constituendorum potestatem variis modis ad se sensim trahentis, inventum, in tantum invaluit, ut Reservationes non solummodo *speciales*, per quas Pontifex certam Ecclesiam, beneficium, aut dignitatem suæ provisioni retinuit; sed & *generales* excogitatæ fuerint, quibus plura beneficia sibi Pontifex reservavit. Cujusmodi sunt (1) omnia in Curia scil. Romana vacantia, vel in loco Curia vicino, per mortem ejus, qui ad Curiam veniens, ibi, vel in loco vicino, mortuus est, *sec. c. præsentis 34. de Præbend. in 6.* Ejus etiam conditionis sunt (2) beneficia, quæ curam animarum annexam habent, si vacaverint per acceptionem secundi beneficii, citra dispensationem *Extrav. Execrabilis. de Præbend. & Dignit. de qua postea, ut & (3) Reservationes, de quibus c. ad Regimen. pen. Extrav. Comm. de Præbend.* aliæque (4) per regulas Cancellariæ Apostolicæ introductæ. *Zoëf. ad cit. tit. 24. de Præbend. n. 24.*
20. *sub fin.* Add. *Christin. Decis. Belg. vol. 1. Decis. 358. n. 3.* Omnes has Reservationes sive *generales*, sive *speciales*, sive per *Extravagantes*, sive etiam per regulas Cancellariæ introductæ sint, *Concil. Basileens. Sess. 23.* sustulit, excipit *Zoëf.* eas, quæ Corpore Juris clausæ continentur. *Clausas vero Corpore Juris* illas Doctores Gallicæ Nationis habent, quæ continentur *Decreto, Decretal. Gregor. IX. Sexto Decret. & Clement.* non etiam, quæ continentur *Extravag. aut Regulis Cancell.* *Zoëf. d. loc. n. 26.* Sed Pontificis manus per dictum Concilium nec ligatas esse, nec ligari potuisse, idem *Zoëf. cit. loc.* utut male, opinatur. Unde infelix nostra Germania, quæ Decretus Basileensis Concilii ob infelicem sortem, prout in *cap. anteced.* demonstravimus, usâ haud est, istis Reservationibus subjecta fuit usque ad Concordata nostra, quibus Pontifex Nicolaus V. Reservata introducta per regulas Cancellariæ Apostolicæ atque Constitutionem Benedicti XII. quæ in *c. ad Regimen. pen. Extra-*

*Extravag. Commun. de Præbend.* habetur, modificavit. *Sprenger. Instit. Jur. publ. lib. 2. c. 4. tit. de Concord.* insimulque promisit, se non nisi juris scripti provisionibus atque *Execrabilis & ad Regimen Constitutionibus* modificatis usurum. Ergo hoc ipso capite pri-  
mo *Concordatorum*, præter Juris scripti provisiones, de quibus jam antea dictum, non solum illas, quæ in *Cap. Execrabilis. un. Extrav. Job. de Præbend.* sed & in *c. ad Regimen. pen. Extrav. Comm. eod. c. ad Regimen*, quoad nonnulla tamen ad Sedis Romanæ arroganti-  
am atque Gratias expectativas pertinentia mitigatum, Concordatis nostris inseruit, ut adeo ad illarum *Extrav.* breviorum ducamur explicationem. Ex hac enim de Provisionibus, Sedi Romanæ reservatis, sat abunde constabit. Constitutio itaque *Execra- 22.*  
*bilis*, quæ etiam in *c. 4. Extrav. Commun. de Præbend.* habetur, secundum *Gloss. in duas partes* dividitur, ita ut in prima ratio Constitutionis multiplex præmittatur; in secunda vera Constitutio modificata contra illos, qui plures dignitates, personatus, officia, aut beneficia obtinent, hæcque posterior pars iterum quatuor membra complectitur. In primo namque contra prædicta ex dispensatione obtinentes statuitur, quod unum tantum cum cura, atque alterum sine cura licite retinere queant, ita tamen ut intra mensem optionem peragere atque reliqua coram Ordinario, sub testimonio publico, intra idem tempus cum effectu dimittere debeant. *d. Extrav. Execrabilis. §. Statuimus &c.* In secundo contra beneficia illa absque dispensatione Canonica obtinentes statuitur, quod cæteris dimissis illud tantummodo, quod ultimo receperunt, retinere possint, in *§. Porro.* In tertio contra recipientes beneficium primo non compatiens jus novum annectitur, in *§. qui vero.* atque provisio beneficiorum, hoc modo vacantium, Pontifici reservatur in *§. Inhibentes.* In quarto denique modi- 23.  
ficatio Constitutionis additur, quænam beneficia curam animarum annexam habere dicantur, id quod dupliciter fieri dicitur, vel proprie, quoad forum interius, ac potestatem populo, certis limitibus

- tibus distincto, sive Parochiæ, Sacramenta administrandi, vel *improprie*, seu quoad forum exterius aut contentiosum, vigore cujus beneficiatus ea exercet, quæ Jurisdictionis spiritualis esse dicuntur, qualia sunt, visitare, inquirere, suspendere, excommunicare & absolvere. Vid. *Vallens. ad tit. de Præbend. §. 2. n. 2.* ex quibus facile jam colligi potest, quænam *beneficia non curata* sint, quæ scilicet ejusmodi curam annexam non habent. Dn. Ziegler. ad
24. *Instit. Fur. Canon. lib. 1. tit. 27. §. 40. sub fin.* Hæc in *Extrav. Execrab.* habentur, qua occasione multa disputatio de *beneficiis comparabilibus & incompatilibus* occurrit. *Incomparabilia* vero Canonici illa dicunt, quæ nec de Jure communi, nec de consuetudine, statuto aut fundatione simul retineri possunt, ut sunt (1) duo *Beneficia curata*, curam scilicet animarum, juxta antea dicta, annexam habentia, (2) *duæ Dignitates*, administrationes sc. rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione, ut sunt Præpositura, Decanatus, Archi-Diaco-natus, Abbatia. *Vallens. cit. loc. num. 4. Dn. Ziegler. ad Instit. Fur. Canon. cit. tit. 27. §. 41.* (3) *duo Personatus*, qui nihil aliud, quam præminentiam & prærogativam in Ecclesia sine jurisdictione denotant, ut si quis habeat stallum in choro, aut locum in processionibus præ aliis honorificum. *Vallens. atque Ziegler. d. l.* (4) *duo Officia*, sive in eadem Ecclesia, sive etiam in diversis, quæ administrationem rerum Ecclesiasticarum denotant, sine jurisdictione atque præminentia. Differunt enim *Dignitas, Personatus & Officium* in eo, quod *Dignitas* annexum habeat officium, sive rerum Ecclesiasticarum administrationem cum jurisdictione; *Personatus* sit quædam prærogativa in Ecclesia post existentes in dignitate, ut Diaconorum atque Clericorum vulgarium; *Officium* vero sit administratio rerum Ecclesiasticarum sine dignitate ac personatu. Dn. Ziegler. lib. 3. *Instit. Fur. Canon. tit. 1. §. 14.* ibique allegat. *Barbos. de Fur. Eccles. atque Redoan. de Simon.* Quamvis hanc distinctionem non perpetuam esse dicat *Vallens. cit. loc. n. 7.* ubi tutius credit, quoad vim istorum nominum spectare consuetudinem cujusque Ecclesiæ. Hæc beneficia dicuntur a *Vallens. ad tit. de*
- de



de Concess. Præb. §. 4. n. 3. & seq. incompatibilia primi generis, in quibus retinendis non potest dispensare Episcopus, sed solus Pontifex. Hinc & prius, quod vacat, ipso jure per adeptionem secundi reservatur provisioni Sedis Apostolicæ in d. Extrav. Execrabilis, secundum quam provisio Sedis Apostolicæ dispositioni reservatur: (1) Si quis vel præcedente dispensatione eligat duo beneficia, unum cum, alterum sine cura, cæteris dimissis, vel (2) si quis non eligat, nec cætera dimittat, vel (3) dimittat quidem, sed sine nova collatione ad ea redeat, vel etiam (4) si quis nulla præcedente dispensatione plura retineat beneficia, quibus omnibus secundum dispositionem Constitutionis illius vocatio inducitur, teste Gloss. add. Extrav. Execrabilis. verb. ut præmittitur. Quod porro cernit Constitutionem ad Regimen, quæ Benedicti XII. est, atque in c. pen. Extrav. Comm. habetur, illa Curia Romanæ istas primo reservat provisiones, quas Clemens in c. licet. 2. de Præbend. in 6. atque Bonifacius VIII. in c. præsentis. 34. eod. introduxerunt, postmodum vero speciales quasdam adjicit Reservationes. Unde vigore harum Constitutionum atque Concoordinatorum nostrorum a Pontificis atque Sedis Apostolicæ collatione sola dependent (1) omnia beneficia apud Sedem Apostolicam, sive in Curia Romana, nunc vacantia & in posterum vacatura, sive Patriarchales, Archi-Episcopales atque Episcopales Lignitates, sive Prioratus, Personatus, aliaque Officia, sive majora sive minora sunt, sive curata, sive non curata, sive secularia, ubi Clerici nullam profitentur regulam, sed vel ex fundatione vel consuetudine aut præscriptione DEO in seculo inserviunt. Vallenf. ad tir. ✕. de Præb. §. 2. n. 8. sive etiam regularia, quæ certæ regulæ, ut Augustini, vel Benedicti &c. adstricta sunt, id quod jam antea Clemens Pontifex in d. c. licet. 2. de Præbend. in 6. constituerat. (2) Beneficia per depositionem, privationem translationem, renunciationem atque electionis vel postulationis reprobationem vacantia. (3) Beneficia Cardinalium aliorumque Officialium Curia, sive Sedis Romanæ qui enarrantur, ut & Legatorem sive Nuncios, Rectorum, Thesaurariorum nunc vacantia & vacatura, ubi

que etiam obierint. (4) *Beneficia* pro quibuscunque negotiis ad Romanam Curiam venientium, seu ab eadem recedentium, si in locis a dicta Curia ultra duas diætas legales non distantibus obierint. Per diætam autem cum *Gloss. ad c. præsent. 34. de præbend. in 6. verb. legalis Zoës. ad tit. ꝯ. de Præbend. n. 24.* intelligit viginti milliaria, quorum unum mille passus habet, ita ut viginti milliaria computentur pro itinere unius diei. Hinc Juris Civilis constitutiones vicena millia passuum in singulos dies dinumerare, testis est *ꝯ Crus in l. 3. de V. S. Calvin. in Lex. Jur. ad verb. Diæta.* (5) *Beneficia Curialium*, peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis causa intra duas istas legales diætas a Curia mortuorum, nisi ibi domicilium habuerint. Atque horum, ut & illorum beneficiorum collationem, de quibus *n. 2. & 3.* dictum Bonifacius quoque VIII. in *cit. c. 34. de præb. in 6.* sibi adscripsit. Porro (6) *Beneficia*, quæ promoti a Sede Apostolica ad majores dignitates, Patriarchales scil. Archiepiscopales & Episcopales, ut & Monasteriorum regimina, *rem-  
30. pore promotionis* obtinuerunt. Denique (7) *Beneficia* per *assuctionem pacificam* ad collationem Papæ spectantia, præterquam si virtute Gratia expectativæ fiat, die durch den Pabst oder aus Aetzung seiner Briefe ohnmittel friedlich erlanget, ausgenommen, so einer durch die Gratien expectativen in Possels kommen. Ejusmodi siquidem Gratia expectativæ, per Pontificem alicui concessæ, secundum ipsorum Canonistarum confessionem, odiosæ sunt, partim quia per eas datur via ad vacatura beneficia, partim quia ordinariæ præjudicant potestati. Episcopi quoque, quibus per illas providetur, quo animo ad regendam Ecclesiam accedant, vel quondam accesserint, ex eo unico constare potest, quod refert *Cranz.* Nicolaum quendam, provisione Apostolica Lubecensem Episcopum creatum, ubi comperisset, Lubecam ad temporale dominium illius Ecclesiæ non pertinere, graviter sibi metipsum indignatum fuisse, quod non ante perquisivisset rerum qualitatem, ne tanti laboris & sumtuum impendia fecisset. Et hæc beneficia sunt, quorum collationem in primo capite Concordatorum Nicolaus Pon-

Pon-

Pontifex Sedi Apostolicæ reservavit. De quibus etiam videri potest Sprenger. *Instit. Jur. publ. cit. c. 4. de Concord. Germanicæ.*

Extra hac reservata beneficia Pontifex in *secundo capite Concordatorum* (1) in cæteris Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis, ut & Monasteriis, sive Sedi Apostolicæ immediate subiecta sint, sive non, electionem Canonicam permittit, qualis illa perhibetur, quæ per eos peragitur, ad quos de jure, consuetudine, aut privilegio electio spectat, ut sunt, qui ad gremium loci spectant, cui præficiendus quæritur, & quidem in secularibus beneficiis Canonici, in regularibus vero Monachi. *Zoës. ad tit. 2. de Elect. n. 2. & seq. de Elect. in 6. constitutum, ad Sedem Apostolicam Confirmationis gratia electiones deferantur. Electus quidem jam antea juxta Constitutionem Gregor. X. in c. Quam fir. 6. eod. in 6. a die nunciatæ ac præsentatæ electionis intra mensem electioni de se factæ consentire, eamque cessante justo impedimento, sub pœna amissionis acceptare, postmodum vero intra tres menses sequentes sub simili amissionis pœna confirmationem petere debuit. Sed hoc posterius tempus, atque trimestre confirmationis spatium Nicolaus III. in cit. c. cupientes. in electione cathedralium & regularium Ecclesiarum, quarum confirmatio ad summum Pontificem spectat, vel interjecta appellatione ad ipsum devolvitur, ita immutavit, ut intra unum mensem post consensum, vel notitiam electionis, ipse electus per se, vel, si legitime sit impeditus, per procuratorem ad Sedem Apostolicam iter arripere, & ad illud conficiendum tantum temporis sumere debeat, quantum necesse fuerit pro locorum distantia. *Vallens. ad tit. 2. de El. ff. 7. n. 4. in fin.* Hoc spatium & Pontifex in nostris approbat Concordatis, ita tamen, ut si (3) electiones intra illud ad Sedem Apostolicam deferantur, atque canonicæ sint, eas confirmare teneatur; quod si vero (4) vel plane non præsentatæ, vel præsentatæ, sed minus canonicæ fuerint, illas reprobare, imo ex rationabili & evidenti causa de digniori ac utiliori persona Ecclesiæ providere potest. Hoc modo (5) confirmati, vel per*

- provisionem Pontificis constituti, nihilominus Metropolitanis suis juramenta, aliaque ad quæ de jure tenentur, præstare debent. Excipiuntur tamen (6) ab hoc recurfa ad Sedem Apostolicam, pro confirmatione vel provisione impetranda, partim monasteria aliaque regularia beneficia, quorum confirmatio hætenus a Curia Romana sive Pontifice haud conservit peti; partim etiam cæteræ dignitates & beneficia quæcunque & secularia, & regularia, in quibus provisiones Pontifex illis permittit, ad quos alias jure ordinario pertinent, exceptis tamen majoribus dignitatibus in Ecclesiis cathedralibus, aliisque beneficiis, quorum confirmationem sibi Pontifex reservavit. Vid. *Becker. in Synops. Jur. Imper. Roman. German. lib. 3. c. 3. §. 7.* Atque ex hoc *secundo Concordatorum* nostrorum *capite* jam aperte liquet, quam graviter *Vallens.* si etiam Germaniam nostram subintelligere velit, erret in *it. ✕. de Election. §. ult. n. ult.* ubi usum electionis hodie exiguum esse dicit, propterea, quod omnes Ecclesiæ Cathedralis & Metropolitanæ reservatæ sint dispositioni Sedis Apostolicæ, per secundam regulam Cancellariæ. Ejusmodi namque reservationes, quæ in hisce *Concordatis* non habentur, sive in regulis Cancellariæ contineantur, sive non, in Germania omnino reprobandas esse censemus.
36. *Tertium caput Menses Papales, a Besold. in Thes. Pract. Apostolicos* dictos, determinat, quos jam antea *Sixtus IV.* Pontifex, discordiam ex Pragmatica Galliarum Sanctione subortam componere volens, constituit atque Ordinariis Regni Franciæ ad conferenda beneficia cæteros sex menses concessit *in c. ad universalis. i. Extrav. Comm. de treug. & pac.* Verum, ut ex summa istius capituli apparet, hæc dispositio, tanquam Juri communi, & decretis Constantiensis & Basileensis Concilii contraria, effectum quidem sortita non est,
37. in nostris tamen *Concordatis* approbatur. Quocirca hoc *tertium cap.* eo principaliter tendit, ut beneficia Ecclesiæ, sicubi (1) *Mense Februario, Apr. Jun. Aug. Octobr. & Decembri* vacaverint, ad collationem Ordinarii pertineant, ita ut illam Pontifex nec per reservationes, nec per gratias expectativas, aut aliam quamvis dispositionem,

nem, impedire queat. Excipiuntur tamen omnia beneficia ad provisionem Pontificis spectantia, de quibus in c. 1. Concordatorum dictum. Vid. Sprenger. cit. loc. Beneficia vero (2) Januario, Martio, Majo, Julio, Septembri & Novembri, utpote Mensibus Papalibus vacantia, sunt reservata collationi Pontificis, ita tamen (3) ut si in loco beneficii, cui collatio facta, non appareat intra tres menses a die notæ vacationis, collatio Ordinatio competat. Quod ipsam tamen modificando iterum (4) immutavit Gregorius XIII. in declaratione constitutionis a Nicolao V. editæ circa collationes beneficiorum vacantium in Mensibus Sedi Apostolicæ reservatis, juxta formam Concordatorum cum Natione Germanica, proposita a Goldast. tom. 1. Constit. Imper. pag. 410. atque Linn. Mant. 7. ad Capitulum Carol. V. ita scilicet ut sufficiat intra prædictos tres menses a die notæ vacationis a Sede Apostolica gratiam atque dispositionem fieri, ejusque concessionis fidem & testimonium intra prædictum tempus a die notæ vacationis vel Collatoribus significari, vel in beneficii loco publicari. Verba istius declarationis huc facientia inter alia hæc sunt: *Nos indignum rari, quod temporis mara, quam ad perscrutandum accuratius talium probitatem, industriam, & alia requisita intercedere pro utilitate Ecclesiæ necesse est, locum injuriis aperiat, attendentesque verba prædicta (in loco beneficii) cum verbis, (notæ vacationis) quæ protinus antecedunt, conjungi, & ad illa duntaxat referri, ac voluntatem concedentis, sensumque concessionis, & literarum prædictarum sic esse, ut dispositio beneficii intra tres menses, a die notæ vacationis, a Sede prædicta fieri, deque gratia facta alicubi apparere debeat, quemadmodum re inter utriusque Juris Interpretes jam pridem controversa, summa ratione judicatum apparet: vix enim est, ut itineribus non modo infestis aut prohibitis, quod fere semper contingit, sed etiam expeditis, quis ex tam longinquis regionibus ad dictam Sedem profectus, & in ea ad expediendum negotium, vel paulisper moratus, in eadem se recipere tanta temporis angustia possit. Quocirca, æquitate & justitia suadentibus, præsentium autoritate declaramus, concessionem Nicolai Papæ, & literas prædictas locum omnino non habere,*

- quod Ordinarii, aut alii Collatores prædicti, post lapsum trium mensum ex die notæ vacationis in loco beneficii disponere possint, de ullis beneficiis prædictis, alias sub concessione, & literis prædictis comprehensis, extra Rom. Cur. in mensibus prædictis quoquo modo vacantibus, vel vacaturis, de quibus intra dictum tempus trium mensum per Romanum Pontificem ad dictam Sedem qualiscunque gratia vel dispositio, aut concessio facta fuerit. Ne tamen cuiquam licitum sit, factam a Sede prædicta dispositionem hujusmodi in longum obtegere: illi, quibus deinceps gratiæ hujusmodi concedentur, earum concessionum fidem, & testimonium, intra tres menses, a die notæ vacationis, in loco beneficii hujusmodi, vel dictis Collatoribus significare, vel in ipso beneficii loco publicare quoquo modo teneantur. Add. Sprenger.
39. in *Instit. Jur. Publ. cit. lib. 2. c. 4. de Concordat. German.* Hodie quoque plerisque in locis alternos menses Sedi Pontificiæ reservatos esse, ut illis Pontifex conferat beneficia quocunque modo vacaverint, nisi per resignationem aut cessionem fiat, *occas. cit. Extrav. docet Zoëf. ad tit. 2. de Præb. n. 26.* Und das sind die gewissen Monat, darinnen die erledigten Beneficia dem Päbstl. Stuhl mit der Collation heimstehen. *Burgold. in Nor. Imper. p. 2. disc. u. membr. 4. §. 8.* Quantum ergo hisce Mensibus Romanæ Curiae favor ad pingue beneficium acquirendum valeat, teste *Busch. de bon. Ecclesiast. deductione non eget.* Excipiuntur tamen, secundum limitationem a *Sprenger. cit. loc.* propositam, majores dignitates post Pontificiales in cathedralibus & Principales in collegiatis Ecclesiis, sive cathedralium, metropolitanorum & monasteriorum immediatorum beneficia, in quibus, exclusis mensibus Papalibus, electiones peragi dicit canonicas.
40. *Quartum* denique & *ultimum caput Annatas* Pontifici reservat, quæ ab anno denominationem recipiunt, non quod annum canonicum constituant, sed quod sint primi anni fructus ex vacante beneficio Papæ Romano pendendi. *Arnd. in Lex. Antiq. Eccles. sub voc. Annata. Linn. ad Capit. Carol. V. art. 16. verb. Annaten. n. 1. & seq.* Episcopus namque aut Abbas, qui recens in demortui locum successit, Pon-

Pontifici Romano fructus integros unius anni ex sacerdotio isto  
 persolvere tenetur. *Sleidan. lib. 4. Comm. ad ann. 1525. Strauch. Dissert.  
 Exor. 5. apb. 17. atque Burgold. in Not. Imper. p. 2. disc. 11. membr. 3.*  
 Originem earundem ad Justiniani Imperatoris nostri tempora re- 41.  
 fert *Dionys. Gorhofred. quod ex Nov. 123. c. 16. ejusque verbis: Unius  
 anni emolumenta non transcendentem &c. probare conatur, sed  
 non in Oriente primam illarum institutionem quærendam esse,  
 pluribus demonstrat Strauch. cit. loc. atque in Dissert. de Annat. c. 1.  
 sect. 1. §. 3. Quare harum inventionem Johanni XXII. Pontifici ple-  
 rique adscribunt. Platina vero de vid. Pontif. Bonifacium IX. istarum  
 autorem facere videtur, dum primum constituisse refert, ut,  
 qui beneficium consequitur, dimidium anni proventus Fisco Apo-  
 stolico solveret, quamvis dubius adhuc sit, dum addit: *Sunt tamen,  
 qui hoc inventum Johanni XXII. adscribant.* Sed quo minus ejusdem  
 sententia calculum mereatur, facit Concilium Viennense, sub Cle-  
 mente V. habitum, quod easdem jam tum recepit. Sic & Alexan-  
 dri IV. ætate propter Annatarum reservationes reclamatum fuisse,  
 refert *Card. Hostiens. ad 15. §. de Off. jud. ordin.* Unde nonnulli a pro-  
 motis initio Annatas sponte solutas esse censent, eamque solutio-  
 nem postea in scriptis redactam, obligationem induxisse. Quic-  
 quid tandem sit, hoc certe constat, tempore Bonifacii nullam per-  
 petuam & universalem Annatarum legem extitisse, siquidem ipse  
 Papa sola bellorum contra infideles occasione easdem indixit.  
*Marc. Anton. de Dominis de Republ. Eccles. lib. 9. c. 9. n. 63.* Postea ta-  
 men, maxime tempore Pii II. & Innocentii IIX. certæ constitutio-  
 nes, quæ legis vigorem obtinuerunt, de illis editæ, atque Juri Pon-  
 tificio adjectæ sunt. vid. c. 1. cum seq. l. 7. *Decret. de Annat.* Causa Anna- 42  
 tarum finalis non equidem, ut septimus ille Decretalium liber a  
*Perr. Matth. collectus c. 7. de Annat.* censet, fuit inopia Papæ & Cardi-  
 naliū, quasi introductæ fuerint ad subventionem Papæ & Cardi-  
 naliū indigentium, sicut & Charitativum Subsidium. Hoc namq;  
 manifeste absurdum est, per ea, quæ tradit *Dn. Conring. in animadv.*  
 ad*

ad Bull. Innoc. X. c. 8. Sed sat speciosa, subsidium scil. contra communes Christiani nominis hostes. Reservati namque debebant contra Turcas, Saracenos, aliosque Reipubl. Christianæ hostes, quo, si casus & necessitas urgerent, paratus esset thesaurus, unde belli sumtus, aliaque necessaria depromi possent. Huc respiciens Maximilianus I. Imperator cum Statibus in Comitibus Augustanis decrevit, propter bellum Turcicum mittendam esse legationem ad Pontificem Alexandrum VI. ut Reipubl. ope consilioque juvaret, & Annatas Nationis Germanicæ, hac potissimum de causa olim concessas, in hunc usum contribuere. *R. I. de anno 1500. tit. Wie man mit dem Pabst handeln soll. 43.* Accessit deinde specialis ratio & titulus *Expeditio scil. in terram Sanctam* ad recuperandam Hierosolymam, religionisque socios e Turcarum servitute liberandos, quæ communi nomine *Passagium* appellatur, ut ex oratione, quam jussu Friderici III. Imper. ad Nicol. V. Pontificem habuit Æneas Sylvius, apparet, quam integram nobis exhibuit, notisque illustravit *Dn. Bacler*. Cessante hac expeditione, utpote causa, cessare etiam debuissent Annatæ, tanquam effectus, ut deputati Concilii Basileensis ad Papam Eugenium IV. conqueruntur. *Marc. Anton. de Domin. cit. loc.* Sed sicut secundum effatum *Tacir. 2. Histor.* quæ gravia & intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace plerumque manent; Ita & Pontificibus consuetudo fuit solennis, Annatas, utut temporarias pro sola belli necessitate, cessante licet hac, nihilominus exigere, quæ postmodum in tantum invaluit, ut Germania sola, Galliam enim aliaque regna & provincias sicco præterimus pede, etiam de minimis beneficiis Annatasolvere necesse habuerit, quarum quantitas in immensam excrevit summam, prout videre licet ex *Dn. Srauch. Dissert. de Annat. c. 3. sect. 1. §. ult.* præcipue vero auß der stattlichen Ausführung der Ursachen, warum die Chur und Fürsten, auch andere Stände der Augspurgischen Confession des Pabsts Pii IV. aufgeschrieben vermeint Concilium, so Er gegen Orient angefekt, nicht besuchen könten, noch zu besuchen schuldig gewesen, apud *Hortleder. von Ursachen des Teutschen Kriegs l. c. 47.* ubi inter



interalia p. m. 453. sequentia proponuntur verba: Was die Röm. Kirche jährlich aus solchen Annatis ertrahet und erschabt, das ist unmöglich zu æstimiren und zu überschlagen, aus Ursache, daß nicht allein die Bisthumen und Prælaturen, sondern auch die schlechten Beneficien, Electiva, so nur 24. Ducaten de Camera, ja nur 12. Ducaten nach Ordnung Leonis X. Einkommens haben, ihre Pensiones davon reichen und geben müssen. Quocirca Carolus V. sine dubio gravibus Ordinum Imperii querelis motus, in epistola X. ad Pontificem Annatas ac cætera lucra Sedis Romanæ claves aureas, quibus Papæ archiva bellorum pro lubitu aperire ac claudere solent, non immerito appellavit, illarumque lucrum non Romam amplius exportari, sed in necessitatem Imperii adversus Turcam impendi postulavit in Comitibus Norimbergensibus Anno 1523. Id quod inter alia quoque Ordines & Status Imperii, in Comitibus Anno 1522. Noribergæ habitis, a Nuncio Apostolico *Francisco Cheregato* sequentibus apud *Hortled.* von Urschen des Teutschen Kriegs l. i. c. i. p. m. 8. propositis postularunt verbis: Und weil dann die Päßstliche Heiligkeit selbst wissen, welcher massen vor Jahren durch die Teutsche Nation bewilliget worden sey, daß die Annaten von denen Geistlichen Prælaten allein auf etliche Jahr dermassen dem Römischen Stuhl folgen, daß dieselbe nichts anders, denn zu Widerstand des Türcken, gebraucht werden solten, und aber solche Jahr vorlängst verschiene, auch dieselben Annaten, gemeldter Bewilligung nach, von Päßstlicher Heiligkeit Vorfahren wider den Türcken nicht gebraucht seyn, das gebe Ursache, so zu Widerstand des Türcken eine nothwendige Hülfe im Heil. Reiche Teutscher Nation angelegt werden wolle, daß solches durch das Volk hoch angezogen werde &c. Demnach sey Keyserl. Majestät und anderer Reichs: Stände hohe und fleißige Bitte, daß Päßstl. Heiligkeit solche Annatas, so fürder durch Absterben der Erzbischöffe, Bischöffe und anderer Geistlichen Prælaten und Beneficien fällig worden, weiter nicht erfordern noch einnehmen, sondern des Heil. Römischen Reichs Fisco wollen verfolgen lassen. Add. *Goldast. rom. i. Constit. Imper. fol. 456.* ubi Sacri Romani Imperii Principum

G

Gra

Gravamina centum, quæ adversus Sedem Romanam Oratori Pontificio Noribergæ proposuerunt, lingua latina refert, insimulque  
 45. *gravaminis 27. loco querelas Germanorum de Annatis* recenset. Imo jam olim *Concilium Basileense Sess. 21.* decrevit, ut nihil penitus ratione literarum, bullæ, annatarum, & similium exigatur. Epistolæ quoque Patrum istius Concilii ad Pontificem Eugen. IV. suasores gravissimi fuerunt, ut & ipse huic de Annatis abolendis decreto subscriberet & vectigalia remitteret; sed Eugenius obstinuit. *Hortl. cit. lib. 1. c. 47. p. m. 454.* Et quamvis Galliarum Rex Carol. VII. per Pragm. Sanctionem etiam hoc in puncto decreta Concilii approbaverit, idemque jus sibi Anglia vindicaverit, ubi Annatarum exactio in solis tantum Archi-Episcopatibus fuit permessa. *Strauch. cit. Diff. c. 4. sect. 1. §. 2. & 3.* Germanis tamen, uti in genere quoad Concordata, ita quoque hoc in casu sequior mansit fors, nec destinata effectui dare poterunt unquam, usque dum calamitatis aliquod solarium nostra præbuerunt *Concordata*, in quibus capite quarto hoc tributij genus accisum, & quid hoc nomine Pontifici  
 46. solvendum veniat, expositum est. Solvuntur ergo (1) Annatæ juxta *Concordata* nostra de Ecclesiis cathedralibus omnibus & Monasteriis, sed virorum duntaxat, vacantibus, ex fructibus primi anni a die vacationis, secundum summam in libris Apostolicæ Cameræ taxatam, ita ut a die habitæ possessionibus pacificæ dimidia pars intra annum & altera pars intra annum solvantur sequentem. Quod si tamen sæpius intra annus vacaverint, non nisi semel Annatæ solvantur, nec debitum in successorem beneficii transit. (2) De reliquis dignitatibus, personatibus, officiis & beneficiis, quæ auctoritate Sedis Rom. conferuntur, itidem præstantur intra annum, ita tamen, ut nec hic onus ad successorem beneficii pertineat. Excipiuntur tamen (3) beneficia minora, quæ valorem viginti quatuor florenauri non excedunt, id quod *const. Cl. VII. in c. cum secur nobis 2. de Annat. in 7. Decr. lib.* comprobatur, ut & illa, quæ vigore gratiarum expectativarum aut ex causa permutat. conferuntur. De his enim Annatæ non solvantur. Denique (4) Pontifex in illis, quæ excessive taxatæ

taxatæ sunt, relaxationem promittit, infimulque specialem provisionem in gravatis regionibus, secundum qualitatem rerum, temporum & regionum, ne nimium prægraventur. Hæcque sunt, 47. quæ de beneficiorum Ecclesiasticorum in Germania Collatione, Electione & Confirmatione, Mensibus Papalibus atque Annatis nostra præ se ferunt *Concordata*, ex quibus affatim liquet, quam graviter (1) illi fallantur, qui hisce *Concordatis* investituram feudalem Episcoporum, quoad bona & regalia ab Imperio antea Henric. V. in Comitibus Wormatiensibus, dum investituram Ecclesiast. in manus Pontificis resignavit, sibi reservavit, per ea, quæ in *cap. antec.* proposita sunt. Exinde vero, quod Episcopi vigore *Concordatorum* 48. Pontifice confirmandi sint, per bonam quidem consequentiam (2) colligi potest, quod regalia ab Imperatoribus non aliis, quam a Papa confirmatis, concedi queant Episcopis, quod & ipsis *Concordatis* constitutum esse censent *Engelbr. de Jurisd. rh. 67. in pr. Einsiedel. de Regal. c. 2. n. 128.* atque *Sirbmann. de Jur. Episc. c. 3. n. 19.* Ast nec hoc quoad verba & *νασά τὸ πρῶν* in ipsis continetur. Tandem denique 49. (3) ex ipsis *Concordatis* patet, quod iisdem primariæ Imperatorum preces neutiquam introducæ aut constitutæ sint. Evangelici quidem in Gravaminibus *an. 1646. M. Apr. in Tr. Pac.* exhibitis ita loquuntur, ut originem primariarum precum *Concordatis* adscribere videantur, in verbis: *Das die in Concordatis Germaniæ gegründete und vom Pabst herrührende Preces primariæ noch immer wolten gebraucht werden, ic.* Sine dubio ex hypothesi nonnullorum Curia Romanæ faventium, qui Imperatorem hoc jus, non nisi Pontificis indultu & beneficio exercere posse censent. Unde ipse Innoc. X. Papa in Bulla, quam contra Pacificationem Osnabrug. edidit, atque *Dn. Conring. animadvers. suis ad eand. integris adjecit verbis*, inter cætera sequentia proponit: *Precumque primariarum eidem Ferdinando in Imperatorem electo a præfata Sede Apostolica concessarum participationem admittuntur &c.* Rectissime tamen illi sentiunt, qui primarias illas preces ex jure primordiali Majestatico, Imperatoribus

ribus in conferendis beneficiis Ecclesiasticis competenti, tanquam reliquias, antiqua consuetudine approbante, superesse atque Imperatoribus competere dicunt. Vid. *Klock. vol. 1. consil. 4. n. 15. & 16.* ibique alleg. *Diploma Rudolphi I. Imperat. Reinking. de R. S. & Eccles. lib. 3. cl. 1. c. 9. n. 56. Stamler. de Reservat. Imper. §. 51. n. 2. & Dn. Conring. in animadv. ad Bull. Innoc. X. c. 9. in princip.* quamvis abundantioris cautelæ non necessitatis causa Imperatores ad hoc primariarum precum Jus sub auspiciis regiminis nonnunquam Pontificum requisiverint approbationem *Klock. cit. consil. 4. n. 22. & 23.* atque *Dn. Conring. d. loc.* ut adeo nulla ratio subsit, *Concordata Germania ad Imperiales hæc preces porrigendi, per ea, quæ in quæstione: An a Cæsarea Majestate nominatus reliquis, qui sub expectatione præbendæ pro Canonicis admissi sunt, in vacante Canonicatu præferendi sicut, cum refutatione contrariorum solide demonstrat Klock. cit. consil. 4. n. 1. & 2. ut & n. 30. & seq.* ubi sequentiâ proponit: Daß die Römische Keyser in uralten Zeiten augustinus jus in Ecclesiasticis dignitatibus gehabt, und dieselben jure proprio conferiret und gegeben, aber von ihren Rechten allgemachsam abgewichen, und die primarias preces, als ein sonderbaher Keyserlich Regal, ihnen ohne Restriction vorbehalten, welche keines Weges ex autoritate Pontificia entsprossen, sondern der Keyserlichen Hoheit unzertrennlich nachfolglich seyn, &c. & postea n. 35. & seq. in verbis: Ebenmässig ist das andere Fundamentum, so aus dem Concordatis genommen, von schlechter Erheblichkeit, alldieweil darinnen von den Rechten, so einem Röm. Keyser vor etlich hundert Jahren zuvor, ehe berührte Concordata getroffen, unwidersprechlich zu gestanden, nichts in specie disponirt, besondern solche Concordata der Ursach erhandelt worden, daß die in Curia Romana eingeschlichene abusus, præsertim quoad reservationes, dadurch frembde und untaugliche Personen den Stifftern vielmahls aufgetrungen, abgeschaffet, und den Stifftern ermeldte electiones und collationes mit gewisser Masse zugelassen wurden, quod etiam attingit *Perr. Gregor. de benefic. Ecclesiast. c. 1. n. 8.* Wie denn auch über dem Jure primariam precum, und daß dessen ein Keyser nicht

nicht solte befugt seyn, niemahls einig Streit sich erregt, also derentwegen zu concordiren ohnnothig gewesen. *Cum transactiones de re dubia fieri soleant juribus vulgarissimis. Nulla itaque plane subest ratio, Concordata hujusmodi ad Imperiales preces porrigendi. Hactenus Klock. Et tantum de ipsis Concordatis.*

## CAPUT III.

*De Concordatorum validitate eorumque  
subsequenti usu.*

## SUMMARI A.

1. Demonstratur, Concordata a tota Germanorum Natione haud celebrata fuisse.
2. Verba Hedionis hanc in rem adducuntur.
3. Unde Germani istis se non immerito opposuerunt.
4. Rationes, ob quas Concordata ab Imper. Friderico haud servanda esse censuerunt, adducuntur.
5. Commovissent quoque Imperatorem, ni Sylvii persuasio intercessisset.
6. Sylvius postmodum Calixto Pontif. Imperatoris & Germanorum nomine omnem promisit obedientiam.
7. Imo, ne quidem contradicente Imperatore, Comiti cuidam dignitatem Ducalem contulit.
8. Unde facili negotio Concordata impugari possunt.
9. Et a quibusdam Dd. impugnantur, quibus Stat. Protestantium Replica de anno 1598. suffragatur.
10. Usu tamen postmodum invaluerunt, quod literis Maximil. I. Carol. V. atque Capitul. Cæsareis comprobatur.
11. Atque ulterius per Ordin. Judicii Aulici demonstratur.
12. Etiam in ipsa Germania inveniuntur Ecclesiæ, quæ Concordatis non utuntur.
13. Eadem tamen adhuc acceptare possunt Ecclesiæ Imperii Germanici.
14. Sicut hactenus Gallia ob regimen Ecclesiasticum, quamvis minori cum successu, turbata est.
15. Ita nec Curia Romana nostra Concordata integra servavit fide.
16. Sed infinitas denuo introduxit reservationes.
17. Unde Gravaminibus iterum repleta Comitia, inter quæ eminent Gravamina anno 1510. Maximil. I. oblata.
18. It. Centum Gravamina Noribergæ Carol. V. & Oratori Pontificio exhibita.
19. & 20. Huc quoque faciunt Gravamina der Weltern Orden.
21. Unde remedia in variis Imperii Reccessibus promissa.
22. Tandem ipsi quoque Imperatores in Capitul. se curaturos sponderunt, ut Concordata Principum serventur.
23. Pontifices quoque ob non servata Concordata Germanos accusant.
24. Hanc ob causam duas ediderunt Constitutiones.
25. Disquit. Num hæc accusatio jure fiat.
26. Curia Romanæ in Concordata nostra machinationes semper, etiam post Pontificum constitutiones, atque querelas Germanorum, remanserunt.

**V**idimus hactenus ipsa *Concordata*, quæ, ut jam antea monuimus, i. vulgo quidem *toti Nationis Germanicæ* adscribuntur, in rei

tamen veritate inter *Fridericum* solummodo Imperatorem & *Pontificem Nicolaum V.* cum consensu paucorum Principum Germaniæ composita sunt, id quod ipsa quoque *Concordata* testantur, quippe quæ nonnullorum solummodo mentionem faciunt Principum. *Vid. Dn. Srauch. Diff. Exor. 4. aph. 21. atque de Annat. c. 4. sect. 1. §. 5. Christin. Decis. Belg. vol. 1. decis. 358. n. 12. atque Limn. ad Capit. Carol. V. art. 16. verb. Concordata Principum n. 4.* ubi hanc in rem *Casp. Hedionis in Hifor. sua Eccles. lib. II.* proposita verba adducit, quæ, utpote duriora, nostra quidem non facimus, attamen uberius declarationis gratia addenda duximus. Sunt autem sequentia:

2. Damals dann ein Schisma und Trennung entsprang, dieweil sich die Römischen keines weges begeben wolten in einigen Puncten, so ihren gefassten Muthwillen entgegen, dem Basler Consilio folge zuthun: Und aber die Teutschen von ihrem Fürnehmen, damit die unträglichen Beschwerden und Schazung des Stuhles zu Rom durch den Pfundenhandel und andere Finanzen, dadurch Sie ihrer Gerechtigkeit entsetzet, und in merklich unträglich Nachtheil geführet, abgestellt blieben, in solchen Fall auch nicht abstehen noch weichen wolten. So ist doch nichts destominder durch des Pabstthums beharrlichen Geiz, mit heftigen Practiquen und Ansuchen fortzuführen, und zwischen den, mit damals König *Friderichen*, und sonst etlichen wenig Geistlichen Fürsten, auf die Mittel durch den Pabst fürgeschlagen, inhalt des Vertrags berühmte *Abred* oder *Beschluß* beschehen, welchen die übrigen und der mehrer Theil der Fürsten, wie vorstehet, nicht bewilliget. Welcher vermeinter Vertrag also ohne Wissen und ohne Billigung des mehrentheils der Teutschen Fürsten, und Stände, unter dem Nahmen *Pabst Nicolai V.* als wider sein eigen Pflicht (damit Er zum härtesten verbunden, wider obberührtes Concilium nichts zu handeln) demselben Concilio ganz zu wider aufgerichtet, und zum Fürgang gezwungen. Welchen nichtigen Vertrag etliche, so des nicht wissen gehabt, auch etliche, so dem widersprochen, und nicht glauben haben wollen, und etliche sonst aus Furcht gedunden müssen. Dann König

Scriberich, und der damalige Bischoff zu Mainz, bey dem Cardinal zu Senis durch ihre Botschaft sich berühmt haben, daß Sie dieses Vertrags widerwärtige oder widersprechende Fürsten wohl wüßten abzuwenden. Und wiewohl der Bischoff von Mainz, seiner Förderung hierinnen zu gemessen, sonderlich verhoffet, und über die Concordaten etwas weiters Vortheil begehret, so hat ihnen doch nichts gedenken mögen. Aber König Friderich wird solcher seiner Gutwilligkeit, vermuthlich in seiner Cronung, und im ersten seiner Reise gen Rom nicht entgolten haben. Welchen oberührten Vorschlag der Concordien, die Römische Botschaft nachmahls, als von allen Teutschen für endlich zugesaget und beschloffen, fälschlich ausgegeben, und sich also einer ganzen Bewilligung deßhalb berühmt, und rærcken lassen, damit Sie darnach desto füglicher, als auf eine allenthalben bewilligte Concordi, handeln möchten. Daß nun keine vollkommene oder gemeine Bewilligung geschehen sey, das ist ein gewisses Zeugniß, daß allererst nach zweyen Jahren solcher Fürschlag oder solches Concordien-Mittel, nach vielfältiger Handlung und Practick nicht alle Fürsten, sondern allein König Friderich, mit dem damaligen Bischoff von Mainz, und gar wenig andern, zu Bewilligung solches nachtheiligen der Teutschen Nation angesehenen Vertrags, verweicht sey. Wie dann bey denen damaligen gehalten Actis befunden, und der vermeinte Vertrag zum Theil in dem, das darinnen stehet, daß Er in Teutschen Landen allererst nach seiner Aufrichtung, damit man des wissen haben möchte, veründet werden sollte. *re. Hæstenus Hedio.*

Quibus rationibus etiam morti Germani, contra Concordata, 3.  
quæ Imperatorio nomine ab ipso Aenea Sylvio composita esse dicit  
*Dn. Conring. de Constit. Episc. Germ. lib. 34. rectissime insurrexerunt,*  
utpote quibus iusto Statuum desiderio nondum satisfactum fuit.  
Quocirca Nicolao V. defuncto, Imperatori Friderico per sua dera  
conati sunt, ne Pontificibus amplius obtemperaret, nisi quædam  
salem ad Pragmaticam tendentia ab eis prius impetrasset. *Ostende-* 4.  
bant namque suam longe pejorem deterioremque esse conditio-  
nem;

nem, quam Gallorum ac Italorum, quorum servi, nisi res immutaretur, omnino forent dicendi. Quare urgebant gravissimis tum rationibus, tum exemplis, non solum utilitatem, sed & necessitatem Imperii, insimulque Imperatoris fidem, qua ipsis Sacramento obstrictus erat, implorabant, imo obtestabantur, nec non dedecus & verecundiam, quod decretorum in sua Natione digestorum soli fructu carerent, demonstrabant, & quod Gallica Natio adversus exactionem Pontificum non frustra recursum habuerit ad Regem suum, qui ex decretis Concilii Basileensis Pragm. Sanct. pro libertate suæ Nationis feliciter non solummodo composuit, sed & servari curavit. Idem nec minus posse in Imperio Imperatorem, nec minus debere populo & Statibus Imperii, quam Rex alter in suo regno. Tandem, vel hoc ponderandum esse, dicebant, quid futurum, si exteri ad Regem suum currentes præsidium inveniant, ab eoque contra dictas exactiones protegantur; Germani vero & Status Imperii ad suum Imp. recurrentes deserantur, decretisque in Germ. factis præventur. *Limn. ad Capit. Carol. V. cit. art. 16. n. 15. Srauch. de Annat. c. 4. sect. 1. §. 6. atque Stirn. de Constit. Princ. tit. 6. §. ult.* Parum sane abfuit, quin hisce movissent Imperatorem Status, ni intercessisset Æneæ Sylvii, tunc temporis Episcopi Senensis, postmodum Pontificis, autoritas, justissimo Nation. Germanicæ desiderio contraria. Hujus enim apud Cæsarem sequens fuit sententia: Inter Principes etiam de magnis rebus inter se dissidentes pacem aliquando & amicitiam componi esse; at inter Principem & populum immortale odium semper intervenisse: Quare satius sibi videri, cum Pontifice sentire, quam eorum cupiditatibus obtemperare, quorum mentes non ratione, sed appetitu & cupiditate ducuntur. Vid. *Platin. in vita Pii II. ex eoque Limn. & Srauch. c. 1.* Hac unica falsa ac venenata ratione imbutus Imperator, spreta populorum suorum tam æqua justa & necessaria postulatione, hunc ipsum Æneam pro Legato ad recens electum Pontificem *Calixtum* selegit atque allegavit, qui & Imperatoris atque Nat. Germ. nomine absolutam Pontifici obedientiam promisit, adeoque Germaniam meram obe-



obedientiæ patriam constituit. *Limn. cit. loc. atque Strauch. Differt. Exor. 5. apb. 6. ibique alleg. Carol. Molin. in Comm. ad Pragmat. Sanct. atque Dn. Conring. cit. loc. ubi Platinae hanc in rem facientia verba recenset. Sic ergo inquis Æneæ artibus autoritas Basileensis Concilii per Germaniam convulsa atque in ejus locum hæc Concordata, spreta Principum postulatione, a Friderico recepta sunt, qui ceteroquin respectu Pontificis res Imperii tam segniter tractavit, ut eidem quoque Æneæ Sylvio, qui postinodum in Pontificatu Pii II. nomen assumpsit atque Comiti cuidam Ferrariae dignitatem Ducalem contulit, ne minimam quidem scripserit dicam, etsi multi iterum obsequentem a *Lehmann. in Chron. Spir. lib. 7. cap. 95. sub fin. adductam* contradixerint rationem: Denn so der Pabst selte Macht haben, Herzoge zu machen, so wird der Keyser auch Bischöffe und Aebte zu machen, Zug und Macht haben, aber, (*pergit idem Lehmann. d. loc.*) Keyser Friderich hat diß, wie andere mehr Dinge, zum Nachtheil und Verderben des Römischen Reichs lassen fürgehen, und stille darzu geschwiegen. Ex quibus jam facile pater, quo fundamento hæc Concordata nitantur, & an magna vi, ut convellantur, opus sit. Pro earundem quidem autoritate disputavit *Romanus Hay alleg. a Dn. Conring. ad Lampad. p. 3. c. 6. §. 7. sub fin. atque Alberr. Leon. consil. 50. alleg. a Klock. vol. 1. consil. 4. n. 2. in verbis: Uber welche Concordata die Keyserl. Maj. und des Heil. Reichs Stände steif und fest zu halten verpflichtet seyn, prout late deduxit Albert. Leon. consil. 50.* Ast rationes ad ipsorum destructionem facientes ex deductis apparent gravissimæ. Si enim justo modo Concordata fuissent composita, ex omnium sententia tale quid, quale hætenus narratum, Episcopi Germani a Cæsare haud postulare potuissent, nec opus fuisset Æneæ improbo consilio, cum potuisset ad rite constitutam transactionem Episcopos tumultuantes remittere, ut alia pro Imperii Majestate contra Pontificem *a Schütz. in Coll. Publ. vol. 1. Disp. 7. p. m. 358.* superaddita taceamus argumenta. Quæ causa est, quod illorum validitati & autoritati contradicant *Einsedel. de Regal. cap. 2. num. 129. & 130. ubi, Concordatis non obstantibus, creandi & investiendi Episcopos jus, omnemque potestatem, quam a Carolo**

H

Magno

Magno ad Henricum V. usque Imperatores possederunt, inter Regalia refert, atque *Dn. Fritsch. de Jur. Primar. Prec. c. 2. n. 33. & seq.* quorum assertum diserte comprobatur *Replica der Stände Augspurgischer Confession wider der Römisch: genanten Catholischen vermeinte Ableinungs: Schrift Evangelischer Ständt Gravaminum, de anno 1598. apud Lohmann. de Pac. Relig. lib. 2. c. 70. in verbis: Daß auch die Compactata Germaniæ unbindig, dieweil sie nicht, vermög des Herkommens, im Reich aufgericht, auch von allen Päbsten anders nicht, dann darinnen es ihnen zu ihrem Vortheil gedienet, gehalten, auch nicht, dann zu des Reichs und der Stände Unterdrückungen ex practice worden, das bedarf bey Erfahren des Reichs Sachen keine deduction. Conjung. Struv. de Constit. Princ. tit. 6. §. ult.* Proinde hæc omnia sequentibus Crantzii obsignamus verbis: *Friderici laus quidem fuit egregia, pacem Ecclesiæ reddidisse: Ast aliquanto major ea fuisset, si operi suo hoc ipsum adiecisset, ne provinciæ auro emungerentur, nec ipse Pater Patrum Christianismum ex auro, quod ex Annatis corradi, raturaretur, suosque Nepotes adeo glorificaret. Add. Limn. ad cit. art. 16. Capit. Carol. V. verb. Concordata n. 14.* At enim vero quicquid de conatu Episcoporum Germaniæ ad instar Gallorum pro libertate Ecclesiæ suscepto, aut quicquid etiam de ortu atque natalibus horum *Concordatorum* dicendum, hoc tamen certum imo certissimum est, quod vim legis publicæ *Concordata*, Basileensium decretorum autoritate omni sublata, impetraverint, usuque postmodum ita invaluerint, ut pro approbatis semper haberentur. Hocque non solum literæ Maximiliani I. Imperat. *de anno 1518.* quibus Leodiensi Episcopo mandavit, ut per Diocesin Leodiensem *Concordata* servaret, & secus provisos, tanquam intrusos, ejiceret, cum Caroli V. rescripto de Anno M. D. XLIV. quo Cameracensibus consimili modo injunxit, ut *Concordata* servarent, apud *Goldast. tom. 1. Constit. Imper. p. m. 411.* comprobant. Add. *Christin. Decis. Belg. vol. 1. dec. 358. n. 15.* atque *Dn. Srauch. Dissert. exot. 4. apb. 21.* Sed & quæ a Caroli V. temporibus hætenus prodierunt, Leges Capitulares diserte demonstrant. Hinc & Ferdinandus I. in *Ordinat. Jud. Aul. sub fin.* expresse statuit,

statuit, ut cum cæteris Imperii legibus fundamentalibus *Concordata Nationis Germanicæ* in consilio, & quidem certa in mensa, ante oculos consiliariorum melioris recordationis gratia posita sint. Vid. *Lebmann. de Pac. Relig. lib. 1. c. 37.* Idem postea a Matthia Imperatore repetitum in dem Concept seiner neuen Hofraths: Ordnung, *tit. ult. teste eodem Lebmann. cit. lib. 1. c. 38.* atque in *noviss. Jud. Aul. Ordin. de an. 1654. sub fin. tit. ult.* comprobatum in verbis: So sollen auch unsere Keyserl. Wahl: Capitulation, alle Reichs: Abschiedt, Cammergerichts: Ordnung, Münster: und Oßnabrugische Frieden: Schluß, Reichs: Matricul, Concordata Nationis Germanicæ, Corpus Juris Civilis und Canonici, und der Stände Privilegia auf der Reichs: Hof: Raths: Tafel, damit man sich deren in zweiffelhaftigen Fällen gebrauchen könne, stets vorhanden seyn. Ita <sup>12.</sup> tamen recepta sunt *Concordata* nostra, ut in media quoque Germania Ecclesiæ inveniantur, quæ illis non utuntur, ob id, quod ampliora habeant privilegia, quales esse perhibentur *Bambergensis, Herbipolensis*, aliæve nonnullæ, teste *Zyp. lib. 3. Jur. Pontif. nov. tit. de Institut.* Imo in ditionibus Belgicis nunquam ea, neque a Principibus, neque a Prælatis, sed tantum a Trajectensi, Nivellensi ac Cameracensi Ecclesiis ac Collegiis fuisse acceptata, præter alios egregie demonstrat *Christin. sep. cit. decis. 358. num. 13.* ubi insimul addit, quod de Cameracensi Ecclesia fuerit disputatum: utrum eadem acceptarit *Concordata*; de Trajectensi contra ac Nivellensi Ecclesiis nullum amplius superesse dubium, quod *Concordata* non rata habuerint, præsertim cum easdem Ecclesias pro parte foundationis immediate imperatorias fuisse asserat. Facit huc, quod *Concordata* Nationis Germanicæ, quoad præbendas in Ecclesia Nivellana existentes, habeant locum; sicuti testatur *Wames. Consil. 33. a Christin. cit. loc. num. 20.* allegatus. Quamvis vero neque de ex- <sup>13.</sup> pressa, neque etiam de tacita *Concordatorum* receptione in Ecclesia quadam constet; illa tamen adhuc acceptare potest, modo sub Imperio Ecclesia comprehendatur. Dubium equidem hoc esse videtur *Zyp. antea allegato*, cum congruum tempus videatur effluxum, *arg. ff. De cæteris vero Ec. Concordat. ubi hæc habentur verba: Et omnes,*

- qui ea gaudere volunt, tempus congruum habeant, eam acceptandi. Ast cum eod. §. Concordatorum subiiciant hæc verba: *Et durabit deinceps, nisi in futuro Concilio de consensu dictæ Nationis aliter fuerit ordinatum*, nulla quoque addatur clausula præscriptiva temporis, merito, quoque facultatem acceptandi *Concordata* perpetuam esse dicimus. Et ita quandoque censuisse Consilium Brabanticæ, testis est *Christin. cit. decis. 358. num. 19.* Verum sicut nec hætenus in Gallia, ob regimen Ecclesiasticum, omnia tranquilla fuerunt, sed Romana potius Curia cum per se, tum per ipsum Gallicanum Clerum, suis artibus seductum, & regie potentie inimicum, regnum istud nunquam non vehementer turbavit, etsi minori cum successu, prævalentibus partibus regiis, quod vel inde liquet, quia *Pithæi & Puteani* de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ scripta cum *Marc. tractat. de Concord. Sacerdot. & Imper.* quæ non tantum Romæ a sacra, quam vocant, Indicis congregatione proscripita & legi verita, sed etiam a Clero Gallicano palam improbata sunt, nihilominus partim cum amplissimo commentario, partim etiam plurimum aucta, ex regio quoque typographejo, regiis privilegiis & præfixis signis munita, splendidiore forma hætenus prodierunt. Vid. *Dn. Conring. ad Lampad. p. 3. c. 6. §. 10.*
15. Ita quoque nec hæc nostra qualiacunque *Concordata*, quæ plurimum tamen a rigore Pragmaticæ Sanctionis Gallicæ, atque Basiliensis Concilii decretis recesserunt, adeoque permultum Sedi Apostolicæ in Germaniæ Clerum indulserunt, Curia Romana integra servavit fide. A Calixto siquidem III. hæc *Concordata* haud observata fuisse, ex Epistolis Æneæ Sylvii, quas jam Cardinalis, & proprio & Pontificis Calixti nomine, conscripsit, patet. Imo nec ipsum Pium II. *Concordata* hæc ea, qua par est, religione observasse, vel una docet controversia de Nicolao Cufana, Cardinali, cui Pius in Commendam, ceu vocant, dederat Episcopum Brixinensem, rem omnem persecutus ex *Crantz.* ex eoque recenset *Dn. Conring. de Constit. Episc. German. th. 84. vel potius th. 87.*
16. Tandem successive iterum infinitæ ferme Regularum Cancellariæ refer-

reservationes adinventæ, atque Sedis Apostolicæ provisioni per Pium V. adscripta sunt beneficia vacantia ob hæresin, confidentiam, non servatam formam ab eo præscriptam in collationibus Curatorum, vel in resignatione & collatione per Ordinarios, non observata ipsius constitutione, ut privilegii instar, seu, ut præfatur regula Cancellariæ, infavorem residentiæ concessum sit, quod Ordinarius pro omnibus jure ei competentibus collationibus alternis mensibus, sc. Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri & Decembri, eas nun facere possit, modo in diœcesi sua resederit. Quod privilegium alternativæ tamen ex Regulis Cancellariæ non simplex sed conditionatum & multis cautelis obnoxium est, ut adeo a *Concordatis* nostris, quibus Collatoribus alternativa simplex & sine restrictione conceditur, multis modis differat. Vid. c. 9. de benef. col. lat. ut & c. 3. de reserv. in 7. Decret. libr. Christin. cir. de 17. cis. 358. n. 6. & seq. Unde gravaminibus iterum Comitia sunt repleta, inter quæ præcipua sunt, quæ anno 1510. Maximiliano Imperatori exhibita recenset Goldast. tom. 2. Constit. Imper. p. m. 119. quod scil. ad servandas bullas, pacta, privilegia & literas ab antecessoribus absque omni derogatione concessas, Successores Pontifices teneri se non arbitrentur, sed per crebras dispensationes, suspensiones, revocationes ad cujuscunque etiam vilis personæ instantiam contraveniant, quod electiones Prælatorum quandoque rejiciantur, & beneficia ac dignitates majores Cardinalibus & Protonotariis reserventur, quod expectativæ gratiæ absque numero concedantur, & multæ interdum ad unum collatorem, unde quotidiana lites surgant, & pecuniæ dilapidentur tum illæ, quæ pro Bullis gratiarum expositæ sunt, tum illæ, quæ pro litibus deducendis consumuntur, ut & quod Annata absque dilatione & misericordia exigantur, ac interdum plus, quam debetur, extorqueatur propter nova officia & novos familiares. Nec prætereunda centum illa gravamina, quæ anno 1512. Noribergæ Carolo V. & Pontificio Oratori, Francisco Cheregato, adversus Sedem Romanam a Principibus Imperii exhibita sunt, atque male & contra actorum publicorum fidem a Lutheranis in odium Papæ conficta esse

dicuntur a Bellarm. Habentur ista apud *Hortled. de Bell. German lib. 1.* in germanica, in latina vero lingua apud *Goldast. rom. 1. Constit. fol. 456. & seq.* inter quæ illa, quæ gravaminis *15. & sequentium* loco re-  
 18. censentur, huc præcipue spectant. Denique haud obliteranda veniunt gravamina der ältern approbirten Orden und der selben Gewalt haben an die Römische Keyserliche Majestät *pro conservatione ac maintenance Concordatorum Nationis Germanicæ, in Comitii Ratisbonensibus anno 1641. exhibita,* atque a *Limn. Mantiff. 9. ad Capit. Carol. V.* proposita, ubi sane multa peculiaria, hoc ipsum negotium concernentia, habentur, præcipue in §. Und obwohl von ältern und jungern Jahren hero, Uns, den ältern Ordens Verwandten, wider solche jura, ordinationes, compactata vielfältig Eintrag beschehen, unterm Nahmen majoris boni, extructionis Seminariorum, wohlverdiente damit zu recompensiren, onera belli desto besser zu sustiniren, pro majori decencia Fürstenstands und Unterhalt, und was dergleichen tituli prætext (dadurch das directum zu obliquiren) mehr seyn mögen, vielfältige translationes, applicationes, incorporationes, commendæ, triennalia, quinquennalia, sîrgeloffen, alle hohe Tribunalia præoccupirt, bis uns viel nahmhafte Stift, Klöster, und andere Zugehör entzogen, darüber auch mehrmahln Bullæ Pontificiæ zwar ausgewirckt, wir aber derentwegen bis dato noch nie zur Nothdurft gehöret worden, aber das gnädigste Gehör noch zu haben, und darbey noch ferners verhoffen, weil solche Bullæ den Concordatis Germaniæ abbrechen, und directo zu widerlauffen (die doch tanquam compactata ultro citroque obligatoria, sich so gleich nicht übern hauffen stoßen lassen, angesehen, daß unter andern mehr auch der sîrrefliche Rechts-Lehrer Johannes a Chocquier ausdrücklich Zeugniß gibt, quod Papa Concordatis derogare non intendat, nisi fuerit servata forma & modus, quibus solet fieri derogatio Concordatorum. Concordata enim semper excepta censentur, etiamsi nulla eorum fiat mentio. Quocirca provilus contra Concordata, nec titulum coloratum habet, nec tutus beneficio regulæ de annali & triennali possessione, nec in foro conscientiæ, quoad perceptionem  
 20. fructuum. *Item in verbis:* Wie schädlich und gefährlich es aber sene, oban

obangeregte fundamental Reichs: Satzung, die Concordata Nationis, mit neuen interpretationen, equivocationen, in disputat zu ziehen, in vormahls unbekandte sensus zu detorquiren, und zerlöchern zu lassen, und durch nicht halten in vilipendium zu bringen, ist per se evidens, jedoch je und in allweg in allen *Schiffen*, auch bey den Protestirenden selbst pro norma & regula circa Beneficia, Prælaturas, gehalten worden, darnach bey nahe alle Mißverständnißen inter Curiam Romanam & Imperium zu decidiren gepflogen werden *ic.* Quocirca in plurimis Imperii Recessibus ob hæc aliaque gravamina atque querelas *re-*  
*media ac levamina promissa sunt, prout ex Rec. Imper. de anno 1500. tit. 43. §. 3. Item, dieselbe Botschafft, atque Rec. Imper. de anno 1524. §. Und ist darauf 29. vers. Es sollen auch die Beschwehrung ic. precipue vero ex Rec. Imper. de anno 1530. §. Als auch ic. 133. ejusque sequentibus verbis liquet: Als auch Teutscher Nation Beschwerden, so sie gegen den Stuhl zu Rom Uns auf dem Reichs: Tag zu Worms fürbracht, folgendts zu gehaltenen Reichs: Täggen zu Nürnberg und Speyer, davon auch Anregung beschehen, jeko allhier durch Churfürsten, Fürsten und gemeine Stände des Reichs, Uns wiederum in Schrifften überliefert worden, mit unterthänigster Bitte, solche Beschwerden an Bäßtlicher Heiligkeit Legaten, so jeko alhie, gelangen zu lassen, und darauf zu handeln, und Wege zu suchen, damit dieselbe Uns fürbrachte Beschwerden abgewendt werden möchten. Demnach haben Wir Bäßtlicher Heiligkeit Legaten dieselben Beschwerden thun fürhalten, und darauf durch unsern, der Churfürsten, Fürsten und Stände, darzu besondere verordnete Rätthe, mit deshalben Handlung sürgenommen. Als Er aber sich hören und vernehmen lassen, daß in denselbigen Beschwerden etliche Artikel begriffen, die in seinem Gewalt nicht stünden, mit Anzeigung seines Bedenkens und gutwilligen Erbietens, *ic.* also, daß dimalts nichts fruchtbares noch endlichs, auf solcher gemeiner Ständ Begehren, hat gehandelt werden mögen: So haben Wir Uns, der Sachen zu gutem und Förderung, gnädig unterfangen und bewilligt, durch*

durch unsern Oratorn, bey Päpstlicher Heiligkeit, mit allem höchsten Fleiß zu handeln, und die Sache dahin zu fördern, damit solche Beschwerden abgestellt, und dieser unser Nation, in solchen ihrem billichen Begehren, statt gegeben werde. Tandem quoque Imperatores ipsi in omnibus omnino Capitulationibus hactenus sponponderunt, se apud Sedem Apostolicam procuraturos, ut *Concordata Principum* serventur. Vid. *Capit. Carol. V. f. 16. Ferdin. I. f. 15. Rudolphi II. f. 15. Matthiae f. 17. Ferdinandi II. f. 15. Ferdin. III. f. 18. Ferdinandi IV. f. 16.* atque *novissima Capitulatio gloriosissimi Imperatoris nostri Leopoldi, artic. 19.* in verbis: Und als über und wieder *Concordata Principum*, auch aufgerichtete Verträge zwischen der Kirchen, Päpstlicher Heiligkeit, oder dem Stuhl zu Rom, und Teutscher Nation mit unformlichen gratien, rescriprien, Annaten der Stifft, so täglich mit Mannigfaltigung und Erhöhung der officien am Römischen Hof, auch reservation, dispensation, und sonderlich resignation aller solcher Præbenden, Prælaturen, Dignitäten und Officien, die sonst per obitum ad curiam Romanam nicht devolviret werden, sondern jederzeit, ohngeachtet in welchem Monat sie auch ledig oder vacirend werden, denen Erz- und Bischöffen, auch Capitulen und andern Collatoren zu vergeben heimfallen, wie weniger nicht per Coadjutorias prælaturarum electivarum & præbendarum, oder in andere Wege, zu Abbruch der Stifft, Geistlichkeit, und anders, wieder gegebene Freyheit, darzu zu Nachtheil des Juris Patronatus, und des Lehen Herrnstetig und ohn unterläßig öffentlich gehandelt, derohalben auch unleidliche verbothene Gesellschaft und Contracten oder Bündniß, als Wir berichtet, vorgenommen und aufgerichtet worden, das sollen und wollen Wir mit der Churfürsten, Fürsten und andere Ständten Rath bey unserm heil. Vater dem Pabst und Stuhl zu Rom, unsers besten Vermögens abwenden und vorkommen, auch darob und daran sein, daß die vorgemeldte *Concordata Principum* und aufgerichtete Vertrag, auch Privilegia und Freyheiten gehalten, gehandhabt, und denenselben festiglich gelebt und nachkommen, jedoch was vor Beschwerden darinnen gefunden, und Mißbräuch entstanden, daß dieselbe vermöge deßhalben habatter Handlung zu Augspurg in dem tausend, fünfhundert und dreyßigsten Jahr,

bey



bey gehaltenem Reichs-Tag abgeschafft, und hinfürter dergleichen ohne Bewilligungen der Churfürsten nicht zugelassen werde.

Quemadmodum vero de non observatis *Concordatis* hætenus 23.  
 Germani nostri conquesti sunt; ita nec Pontifices Romani Nostros ob eandem causam incusare dubitarunt. Hinc jam olim statim post *Concordata* Æneas Sylvius, tunc temporis Cardinalis, apud *Martinum Majer*, Cancellarium Moguntinum, querimonias duxit, quod *Concordata* Nationis Germanicæ minime servarentur, in verbis ex ejusdem *Epist. a Dn. Conring. de Const. Episc. tb. 84.* adductis: *Dicimus tibi, dignum esse, ut compactata cum vestra Natione serventur. Verum cum dicis, decreta Basileensis Concilii non custodiri, idque putas injuriosum esse Nationi, indignam esse dicimus querelam tuam. Propter decreta enim Basileensis Concilii inter Sedem Apostolicam & vestram Nationem dissideri capit, cum vos illa prorsus tenenda diceretis, Apostolica vero Sedes omnia rejiceret. Itaque fuit denique compositio facta, in qua Nos Imperatorio nomine interfuimus. Ea certe legem dedit inviolabiliter observandam. Per quam aliqua ex decretis prædictis recepta videntur, aliqua rejecta. Itaque non juste agis, si per omnia servanda esse decreta contendis.* Extant quoque eam in sententiam duæ cum primis celebres Bullæ, atque constitutiones, altera Clementis V. Papæ de *Prælati & Principibus usurpantibus dispositiones beneficiorum Sedi Apostolicæ reservatorum, aut impediuntibus Sedis Apostolicæ provisiones contra formam Concordatorum inter eandem Sedem Apostolicam & Nationem Germanicæ*, altera vero Gregorii XIII. quæ declarationem continet super *Concordatis Germanicæ, quod ordinarii Collatores prætextu literarum Nicolai Papæ V. pro Concordia Germanicæ, conferre nequeant beneficia Ecclesiastica post tres menses, ex quo vacarunt, si de illis intra hoc tempus a Sede Apostolica provisio facta atque in beneficii loco publicata est, uti iam antea cap. 2. n. 38. demonstravimus.* At enim vero quo jure, qua- 25.  
 ve injuria Pontifices Germanos ob neglecta *Concordata* accusare poterint, hac vice equidem prolixius non demonstrandum esse censemus, cum vel ex antecedentibus asserti hujus veritas appareat. Nobis potius contra Præfules Romanos sufficiat, quod ipse Pontifex Adrianus VI. in der instruction des Pabstl. Legaten beym Reichs-Tag

zu Nürnberg de anno 1522. apud Horsted. von Ursachen des Teutschen Kriegs, lib. 1. c. 1. p. m. 6. fateri cogatur: Wie du Uns aber in deinem letzten Brief schreibest: daß sich diese Fürsten gegen dir beklagt haben, daß wider die Concordaten und Vertrag (zwischen dem Stul zu Rom und Teutscher Nation aufgericht) durch diesen Stul gehandelt sey: magst du anzeigen, daß Wir in den Sachen, so vor Uns geschehen, nit mögen noch noch sollen beschuldigt werden. Daß Uns auch solches, weil Wir noch in mindern Stand gewest, allweg missfallen hat, und demselben nach (ob Sie es gleich nicht sucheten) eigentlich die Meinung vor Uns haben, zur Zeit unfers Bapstthums einem jeglichen seine Gerechtigkeit zu behalten. Darzu auch die Billigkeit und Gütigkeit erfordert, daß Wir unfere löbliche Teutsche Nation nicht allein nicht beleidigen, sondern nachbarlichen Gunst erzeigen sollen. Quam confessionem Ordinis Imper. in gemeiner Reichs. Stände Antwort auf vorbemeltes Bapstliches Anbringen apud Horsted. pradiet. loc. p. m. 8. sequentibus exceperunt verbis: Darbey läst auch die Bapstliche Heiligkeit auf der Teutschen Fürsten davor beschehene Klage gnädiglich anzeigen: daß ihrer Heiligkeit nie gefällig vder lieb, sondern allweg wieder gewest sey, daß wider die Concordata vder Vertrag durch den Stul zu Rom gehandelt worden, und darum des Willens oder Fürnehmens sey, ob gleich derhalben kein Ansuchen geschähen wäre, solches zu vermeiden, und einem jeglichen, und sonderlich die

26. Teutsche Nation, bey ihrer Gerechtigkeit zu behalten. 2c. Non minus vero de harum assertionum, quam de *Concordatorum* neglecta observantia querelas hactenus institutas fuisse, ex *Capitulat. Cæsareis* per quam verisimile videtur *Dn. Conring. de Episc. German. constit. 2b. 3.* ut adeo in propatulo sit, ne quidem post Gravamina Nationis nostræ novasque istas Pontificum Constitutiones justam *Concordatorum* rediisse auctoritatem, sed perpetuas potius in Forundem ruinam mansisse adhuc manere Curia Romanæ machinationes, cum clandestinas, tum apertas. *Dn. Conring. ad Lampad. de I. R. G. p. 3. c. 6. §. 7. sub fin.* Atque hæc quidem de *Concordatorum* usu sufficiant, ex quibus Pontificum in jure Canonico de electionibus atque postulationibus propositæ Constitutiones quoad Germaniam nostram merito declarandæ sunt. Quæ enim in prioribus duobus *Concordatorum* capi-

capitibus de electione Canonica conventa sunt, etiam de postulatio-  
ne legitima intelligenda erunt, per ea, quæ *Leopold. Albert. Schopp.  
de Postul. Prælat. c. 2. p. 87.* tradit, ubi insimul sensum *Concordatorum*  
sic satis obscurum apparere dicit, ut *Laurentii Nicolai Canonici Leo-  
dientis compendiosam praxin beneficiariam ex Concordatis inclutæ Natio-  
nis Germanicæ, Colonie an. 1658. publicatam, consulendam esse suadeat.*

## CAPUT ULT.

## DE PROTESTANTIUM A CONCORDATIS EXEMPTIONE.

1. Serum Imperatorem fuisset auxilium, ni reformationis accessisset opus.
2. & 3. Verba Monzambani de Reformationis negotio recensentur.
4. Qui historiam reformationis prudenti quidem describit stylo, sed quoad Lutheri doctrinam humani quid patitur.
5. Ipsi quoque Principes Imperii Protest. emendationem Ecclesiæ Cæsari incumbere, sæpius professi sunt.
6. Hanc cum frustra sperarent, Jura Sacrorum sibi merito vindicarunt.
7. Per replicam Protestantium apud Lehmann. hoc confirmatur.
8. Desiderio Protestantium per Pacif. Relig. satisfactum, atque in illorum territorii Jurisdictione Pontificis suspensa est.
9. Suspensa Jurisdictione Ecclesiastica valor quoque Concordatorum penes Protestantes expiravit.
10. Unde Concordatis protestando contradixerunt.
11. Pacificationi Relig. Paulus IV. Pontif. contradixit.
12. Ipsum secuti sunt alii Scriptores Pontificii.
13. Ipsorum rationes refutantur.
14. Unde quoque in Recept. Imper. atque Capitul. Cæsar. post Concilium Tridentinum Pacificatio Religiosa approbatur.
15. Ob Pacificationem Osnabrugensem Protestantes majoribus gaudent immunitatibus.
16. Per hanc namque a nexu Concordatorum in totum liberati sunt.
17. Verba Pacificat. huc facientia recensentur.
18. Ex iis liquet, quod Reservationes atque Menfes Papales cum Annatis Evangelicos non amplius obstringant.
19. In nonnullis tamen Protestantium locis Annatæ adhuc in usu sunt.
20. Id quod n. 18. dictum, procedit etiam in Capitulis mixtæ Religionis.
21. Quæ de confirmatione Episcoporum Ev-ang. in Pacif. Osnabrugensi disposita sunt, recensentur.
22. Atque per verba Autoris der Grundfeste illustrantur.
23. Sic etiam Protestantium Episcopi consensu Catholicorum facti sunt, atque sessionem in scanno intermedio Comitiorum habent.
24. Melior quoad Jus Sacrorum & Concordata est conditio Principum Protestantium, quam Catholicorum.
25. Summum Protestantium interesse est, ut jura Episcopalia mascule defendant.
26. Hæc quoque Pacif. Osnabr. a Curia Romana impugnata atque propterea ab Innocentio XI. Bulla edita est.
27. Sed & hic Pontificis irritus extitit conatus. Pacif. siquidem Osnabrug. inter leges Imperii publicas recepta.
28. Imo Capitulationibus Cæsareis inserta est.
29. Judicium Ferdinandi Imperat. de Innoc. ob promulgatam Bullam recensetur.
30. In Capitulat. ubi de observantia Concordatorum agitur, Protestantes hæctenus specificè excepti sunt.
31. Conclusio.

1. **C**um scissa in partes Principum ipsorumque Episcoporum studia Imperatores & Cæsares, vel ipsa experientia teste, molitionibus Papalibus contra *Concordata* nostra ferè se opponere cura, sicque in commune consulere, prohibuerint, ferum nimis in expectatione Imperatorum contra Gavamina Nationis nostræ fuisset quæsitum auxilium, ni salutare reformationis a Luthero susceptum opus Statuum quorundam conatibus facem prætulisset. De hoc equidem reformationis negotio personatus *Severin. de Monzambano in suo de Stat. Imp. German. tract. c. 5. §. 9.* hunc in modum disserit: *Per Martinum Lutherum magna clades rebus Pontificis præter opinionem illata est, & ex levibus causis exorta rixa, magnam Germaniæ partem ab obsequio Sedis Romanæ avertit. Si verum dicere fas est, ut exigua scintilla in tantum incendium erumperet, causam præbuit tum inscitia eorum, qui primi sese Luthero opposuerunt, tum Leonis X. inconsulta præcipitantia, scilicet miselli quidam fraterculi inter se rixabantur, cui alteri pietas magis, alteri quæstus Sacerdotum cordi videbatur. Utrisque ab initio sancta habebatur autoritas Pontificis. Hic prudentis fuerat iudicis, utrique se parti æquum præbere, aut utrique parti mature silentium imponere, ne apud vulgus ea merx suspecta fieri inciperet, saltem non ita aperte in partes institorum erat descendendum, & ne summo Pastori lucrum magis, quam salus animarum curæ crederetur, aut quasi ille mallet peccata redimi, quam prohibere &c.* Et postea: Enim vero cum Martinus ille deprebenderet, Sacerdotum apud Tribunal nihil æqui se obtenturum, Laicorum captare favorem instituit. Et ne Patronis destitueretur, docere capit, ad Principes Seculares, aut qui his similem gerunt potestatem, spectare curam Ecclesiæ, cumque videant, per bona a majoribus ad pios usus destinata, Clericorum ignaviam & luxuriam ali, fas esse otiosa pecora sagina sua excuti. Id a multis avidè arreptum, partim quod pleraque a veritate non aliena dici viderentur, partim quod redivitis suis optimam inde alluvionem sperarent. Increbuerat quoque rumor, ab Nostratibus simplices Germanos illudi, dum pecunia ex peccatis ipsorum redacta, alea, luxuria, aut ad satiandam Papalium neptium avaritiam infumitur. Redibat quoque in memoriam dictum Martini V. sibi esse in votis, ut Ciconia fiat, dummodo Germani in ranas verterentur. Et qui ante hac tam mascule
- Ro.

Romanorum arma repulerant, ingemiscabant, sese obtentu Religionis ab  
 imbelli hominum genere tantum non ad sanum edendum compelli. Hæc 4  
 ille, quæ sicubi duriora videntur, nostra non facimus, quamvis d. l.  
 historiam reformationis prudenti stylo adeo egregie depingat, ut  
 legentis animum jucundæ lectionis voluptate impleat. In eo tam-  
 en, quod *Martinum* nostrum per doctrinam suam gratiam atque  
 favorem Principum captasse dicit, humani quid patitur ingeniosis-  
 simus autor. Variæ siquidem Clericorum in Papatu deprædationes  
 bonorum, quibus in miseros Laicos, superstitionis fervore  
 deceptos, grassati sunt, alique abusus jam dudum salutarem re-  
 formationem flagitarunt. *Burgoldens. in Not. Imp. p. 1. disc. 1. n. 10.*  
 Quapropter ipse Romanus Pontifex Hadrian. VI. apud *Horsted. von*  
*Ursachen des Teutschen Kriegs, l. 1. c. 1. p. m. 6.* in der instruction des  
 Pâbstlichen Legation Werbung faterur, Curiam Romanam refor-  
 matione indigere, quod assertum Status Imper. in Comitibus Nori-  
 berg. de anno 1522. apud eund. *Horstleder. c. loc. p. m. 7. & 8.* in gemei-  
 ner Reichs-Stände Antwort auf das Pâbstliche Anbringen sequen-  
 tibus acceptarunt verbis: Ihre Heiligkeit erkennt auch löblich und  
 wohl, daß etliche Jahr her in Stul zu Rom viel Ungebührlichkeit,  
 auch ärgerlicher Mißbrauch und Ubertretung in Geistlicher. Sachen  
 gewest, darum kein Wunder sey, daß die Kranckheit von dem Haupt  
 in die Glieder, und von den Pâbsten in andere mindere Prälaten ab-  
 gestiegen. Darum uns allen guter Erkântnis und Besserung noth sey,  
 darinnen ihre Heiligkeit, als viel derselben zustehet, allen Fleiß ankeh-  
 ren wolle, damit erstlich der Römische Hof, davon vielleicht solches  
 übel alles Ausgangen, reformiret werde, auf daß die Kranckheit von  
 dannen in alle Unterthanen ausgeslossen, davon herviederum gute Re-  
 formation erfolge, und solcher Göttlichen Ehre und Reformation  
 wegen, Ihre Heiligkeit allein das Pabsthum angenommen habe, 2c.  
 Hæ erant favorabiles causæ, quæ Lutheri pium Zelum contra Ec-  
 clesiam Romanam excitabant, atque promovebant, non vero, quas  
 alii fingunt. Hinc & præter Lutherum Cæsari Ecclesiæ emenda- 5  
 tionem, curam & tutelam incumbere, ipsi quoque Principes Pro-  
 testantes & voce & literis sæpenumero confessi sunt. *Sleidan. de*

6. *Stat. Eccles. lib. 1. 2. § passim.* At enim vero cum detecta Pontificum fraude, vel minimam quoque ab omnibus fere Ordinibus petitam frustra sperarent emendationem, attamen viderent, invictam Pontificum pertinaciam legitimi Concilii congregationem unice impedire, atque maximis in Imperio turbis causam præbere, haud inique arrogatæ Sedis Romanæ sese opposuerunt jurisdictioni, sibi que Jus circa Sacra, quod Imperatoribus Christianis quondam competiit, vindicarunt, utque in suis ditionibus, secundum Augustanæ Confessionis formulam, potestate gauderent Ecclesiastica, optimo postularent jure, per ea, quæ in *Replica Carolicis Ratisbonæ anno 1598.* opposita apud *Lehmann. de Pac. Relig. lib. 2. c. 70.* habentur in verbis: Was dann die geklagte Beschwerden der Geistlichen Jurisdiction, deren sich nicht allein der Papst, sondern auch andere Geistliche Stände im Reich über die Evangelische, und derselben Unterthanen anmaßen, belanget, dagegen erholen die Evangelischen, geliebter Kürge willen, wessen sich die Ständte *Anno 19. 22. und 30.* da doch der Religion halben noch so viel unterschied nicht gewesen, beschweret, und bey dem Papst abzuschaffen begehret, was auch damahlen erkandt und verabschiedet, derwegen den Evangelischen mit Zug nicht kan zugelegt oder ob ihnen geklagt werden, daß Sie sich solcher unbillich wider sie extendirten Jurisdiction begehrt zu eximiren, dieweil man aus Gottes Gnad dieser seits gewiß, daß solcher Primat wider sein Wort, wider uhralte Kirchen: und Haupt: Concilien, Lehr und Decreta von Römischen Bischoffen bishero usarpirt worden, und noch wird, wie solches im Fall der Noth überflüssig, und mit Grund zu beweisen, derwegen Sie sich propter malam fidem, fürnehmlich aber wider Gottes Wort, auch keiner Præscription, wie viel jährlich die auch immer angezogen, ihren selbstgeigenen Canonibus und Rechten nach, mit Bestand können gebrauchen, und sich also die Ständte Augspurgischer Confession, billich und rechtmäßig alles dessen zu beschweren, was sie in ihren Gravaminibus von den Pápstlichen im Reich hin und wieder schleichenden Nunciis, und ihren Practicken, zu Schwächung und Unterdruckungen der Stände des Reichs, und Evangelischer Libertät mit Grund angezogen. Tandem justo Protestantium desiderio satisfactum atque per Transactionem Religiosam, cæptam anno

anno 1534. repetitam Passavii anno 1552. atque confirmatam anno 1555. in *Rec. Imp. ejusd. ann.* jurisdictio Pontificum suspenſa, ſieque Proteſtantibus Principibus & Statibus immediatis ſuprema circa Sacra poteſtas non tam tributa, quam poſtliminio quaſi reſtituta eſt. Vid. *cit. Rec. de anno 1555. ſ.* Damit auch 20. in *verbis*: So ſoll die Geiſtliche Jurisdiction wider der Augſpurg. Confession Religion, Glauben, Beſtellung der Miniſterien, Kirchen-Gebrauchen, Ordnung und Ceremonien, ſo Sie aufgerichtet, oder aufrichten möchten, biß zu endtlicher Vergleichung der Religion nicht exerciret, gebrauchet oder gelübet werden, ſondern derſelben Religion, Glauben, Kirchen-Gebrauchen, Ordnungen, Ceremonien und Beſtellung der Miniſterien, ihren Gang gelaffen, und kein Hinderniß oder Eintrag dadurch geſchehen, und alſo hierauf, wie obbemeldt, biß zu endlicher Chriſtlicher Vergleichung der Religion, die Geiſtliche Jurisdiction ruhen, eingeſtellt und ſuspendirt ſeyn und bleiben. Add *Dn. Böckelmann. Diſſert. Inaugur. mediz. 1. axiom. 8.* *Suspensa hoc modo Jurisdictione Ecclesiastica valor quoque provisionum, reservationum atque exactionum uti omnium, ita quoque illarum, quæ Pontifici in Concordatis Nationis Germanicæ quoad beneficia Ecclesiastica, Menſes Papales, atque Annatas ſpecialiter reſervatæ ſunt, apud Proteſtantes plane expiravit. Quæ cauſa, quod Concordatis proteſtando contradixerint, ſequæ iis non teneri aſſeruerint in citata Republica, Catholicis oppoſita, apud Lebmänn. d. l. in verbis*: Daß Sie (Concordata Germaniæ ſcil.) dem Religion-Frieden zu wider nicht können angezogen werden, deß berufft man ſich auf den Buchſtaben gemeldter Compactaten, darum dieſelben von den Gegentheilen vergeblich allegiret, &c. Nec immerito. Siquidem ex antea dictis liquido apparet: Reſervationes, Confirmationes, Menſes Papales, Annatas, & ſi quæ his ſimilia ſunt, partim per vim Curia Romanæ in Germania adſcripta, partem in fraudem Concilii Baſileenſis, quo Pontificum immenſa poteſtas propemodum everſa erat, per *Concordata*, quæ vocantur, *Nationis Germanicæ* fuiſſe quidem conſtituta perpetuis tamen violationibus *Concordatorum* a parte Curia Romanæ uſque adeo irrita reddita eſſe, ut jam pridem Germanicæ Nationi licue-

- licuerit, jugum illud excutere, atque illa, quæ quasi precario vi transactionis illius Romanæ Curiaë concessa, asserta pristina libertate, sibi atque adeo Reipublicæ vindicare. *Dn. Conring. in anim-*
11. *advers. ad Bullam Innoc. X. c. 7. ferme circ. fn.* Hæ ipsæ quidem Pacis religiosæ conditiones, cum absque consensu Pontificis factæ fuerint, occasionem ulteriori dederunt quæstioni: *Annon Pontificis consensus ad validitatem ipsarum adeo fuerit necessarius, ut eo deficiente ipsum quoque pacificatorium negotium irritum sit.* In affirmativam descendit Pontifex Paulus IV. qui ægerrime tulit, quod Ferdinandus I. Rom. Rex, se non consentiente, Pacis arbitria suscepisset. Quare ut ejusdem repagula convelleret, modis omnibus per Cardinalem Ottonem allaboravit, ne quicquam, putans, posse Imperatorem circa Ecclesiastica disponere citra Pontificis assensum; insimul objecit Sacramentum, quo se devovit Imperator ad defendendam Ecclesiam, Sedemque Romanam in omnibus utilitatibus, cum tamen pace hac plurimum autoritatis Pontifici detractum esset. Vid. *Petr. Syring. de Pac. Relig. tb. 16. Rumelin. ad A. B. p. 3. diff.*
12. *l. coroll. 1.* Ejusdem vestigia alii postmodum secuti sunt Pontificii Scriptores, qui vel omnem huic Pacificationi ademerunt validitatem, vel illam saltem Protestantibus usque ad judicium *Concilio Tridentini* dilationem concessisse asseruerunt, quod posterius
13. præ cæteris comprobavit Autor *der Donawerthischen Information.* Verum hæc omnia tanti non sunt, ut Pacis religiosæ firmitati resistere valeant. Non enim Imperator aut alius Princeps purus laicus est, sed veluti unctus Domini magnam cum Sacerdotio habet cognationem atque affinitatem, ut adeo ipsi non tantum competat Ecclesiæ inspectio, sed & de religione cognitio. Hinc & Christianos Principes jam olim Pontificis vices sustinuisse & Pontificalem vestem a Pontificum Collegio accepisse, ex *Balsamo* testatur *Goldast. præfat. tom. 3. Constit. Imper.* ubi insimul addit, inde usu fuisse receptum, ut Imperator Aquisgrani, post consecrationem & præstitum juramentum alba vestitus, in album Canonicorum S. Petri reciperetur. Nec etiam perfidiæ crimen per hanc Pacificationem Imperator contraxit, cum non tam ad destruendam Sedem Romanam

nam



nam sit inita, quam ad libertatem conscientia, quo quilibet tranquillius vivere atque omni perturbatione animi carere possit. Unde quoque in *Recess. Imp. de anno 1566. §. Und nach dem 6. iv. de anno 1582. 14. §. Welche von wegen. 9. in fin. post Tridentinum Concilium promulgatis Pacificatio religiosa (& consequenter suspensa Jurisdictio Pontificia)* discrete approbata, imo ab Imperatoribus tam inviolabilis æstimata est, ut eandem a temporibus Ferdinandi hætenus in *Capitulationibus* confirmaverint. Vid. *Capit. Ferdin. I. §. Wir sollen und wollen auch. 2. Capitul. Maximil. II. §. Gleichwohl so viel diesen. 2. Capitul. Rudolphi II. §. Zum ersten. 1. & §. Wir sollen und wollen auch. 2. ut & Capitul. Marth. Ferdinandi II. & III. iisdem §§.* Denique non amplius 15. necessarium est, ut Augustanæ Confessionis focii ad Transactionem illam Passaviensem aut leges Comitiorum solum respiciant, cum majoribus adhuc gaudeant immunitatibus per salutarem istam *Germaniæ Pacem, anno 1648. Monaster. & Osnabrug.* post diuturna molimina & difficultates gravissimas, cum universi Orbis Christiani applausu, a Partium, quarum intererat, Plenipotentariis magno animorum consensu confirmatam. Mediante hac siquidem jus Dicaesæ- 16. num & tota jurisdictio Ecclesiastica, cum omnibus suis speciebus, contra Augustanæ Confessionis Electores, Principes, Status (comprehensa libera Imperii Nobilitate) eorumque subditos tam inter Catholicos & Augustanæ Confessionis addictos, quam inter ipsos solos Augustanæ Confessionis Status, usque ad compositionem Christianam dissidii Religionis suspensa, adeoque Protestantes atque Reformati a Pontificum & Sedis Apostolicæ potestate, quam hætenus sibi semper etiam in bonis Ecclesiasticis Evangelicorum asserere conati sunt, prout Evangelici in Grayaminibus suis anno 1646. *M. April. in Tract. Pac. exhibitis* conqueruntur: *Daß der Pabst sich unterfangen, bey Evangelischen Primat. Erz. und Stifften auf die erledigte Prælaruren und Beneficia Provisiones zu geben, wie auch der den Evangelischen zustehenden Güter halber, noch für wenig Jahren Concessionen und Commissiones ertheilet, 2c. Burgold. in Not. Imper. part. 2. disc. 13. §. 2. non solum iterum exenti; sed etiam a Concordatorum nexu in specie quoque per verba expressa liberati sunt, sicut quoad omnia*

17. *Concordatorum capita ex Instrumento Pacis Cæsar. Svecic. art. 5. diserte patet. Ibi namque quoad primum, tertium & quartum Concordatorum caput in §. 5. vers. Si quid Annatarum sequentia proponuntur verba: Si quid Annatarum, Furium Pallii, Confirmationum, Mensium Papalium & hujusmodi Furium & Reservationum nomine in bonis Statuum Augustanæ Confessionis Ecclesiasticis immediatis a quocunque, quandocunque aut quomodocunque prætendatur, in validitate & executioni a*
18. *brachio seculari imperiendi careat. Ex quibus sat luculenter apparet, quod Reservationes Beneficiorum per Pontificem conferendorum, Menses Papales atque aurifodinæ Pontificiæ venæ ditissimæ, Annata scil. Evangelicos non amplius ligent atque obstringant, bleibt also das Geld daheim, und walfahrtet nicht mehr nach Rom, secundum*
19. *Burgoldens. part. 2. disc. 11. membr. 3. sub fin. Quamvis etiam adhuc hodie in nonnullis Protestantium locis Annatæ usu sint receptæ, in eas tamen nihil juris sibi Curia Romana vindicare potest, sed dispositioni cujuslibet Superioris liberæ relinquuntur, ita tamen, ut ad nullum, nisi pium adhibeantur usum, id quod etiam Lüneburgi obser-*
20. *vare, docet Dn. Strauch. de Annat. cap. 4. sect. 2. §. 5. Quæ omnia quoque in Capitulis mixtæ Religionis procedunt. Licet namque in his Menses Papales, aliaque jura Papalia adhuc obtineant, expresse tamen ad Capitulares atque Canonicos ex numero Catholicorum restringuntur, sive Capitula ac beneficia Ecclesiastica sint immediata, sive mediata. Vid. Instr. Pac. cit. art. 5. §. 5. vers. In quorum autem Ecclesiasticorum bonorum immediatorum Capitulares & Canonici, vigore præfati termini, certo utrinque numero admittuntur, mensesque Papales id temporis in usu fuerunt, porro quoque, si decedentes Capitulares & Canonici ex numero Catholicorum defuncti fuerint, obtineant, atque executioni, casu eveniente, mandentur, modo Papalis provisio Capitulis immediate e Curia Romana & tempore legitimo insinuetur. Atque §. 9. vers. Omnia quoque, in verbis: Idem plane hic observetur de Mensibus Papali-*
21. *bus, quod supra de iis §. 5. dispositum est. Quoad secundum vero Concordatorum caput de Confirmatione Episcoporum art. 5. §. 6. dispositum, quod Archi-Episcopi, Episcopi atque Prælati Augustanæ Confessionis, non expectata scil. confirmatione Pontificis atque Pallii redemptione,*

ptione, Bemäntelung oder Confirmatur, postquam intra annum electionis aut postulationis suæ fidem fecerunt, absque ulla exceptione investiendi, ad Comititia Imperii vocandi, atque titulo Electorum aut Postulatorum in Archi-Episcopum, Episcopum, Abbatem atque Præpositum denotandi sint. *Vid. cit. art. 5. Instr. Pac. §. 6. in verbis: Electi aut Postulari in Archi-Episcopos, Episcopos aut Prælatos Aug. Confessioni addicti a Sacra Cæsarea Majestate, postquam intra annum Electionis aut Postulationis suæ fidem fecerint, & juramenta Regalibus consueta feudis præstiterint, absque ulla exceptione investiantur, ultraque taxæ ordinariæ summam, insuper ejusdem dimidium pro infeudatione pendant. Idem aut Sede vacante Capitula & quibus administratio cum iis conjunctim competat, ad universales æque, ac particulares Deputationum, Visitationum, Revisionum, aliosque Conventus Imperiales, literis solitis evocentur, & suffragii jure fruantur, prout quisque Statuum ante Religionis dissidia eorum Furium particeps fuit. Quæ vero & quot personæ ad ejusmodi conventus mitti debeant, de eo Præsulibus cum Capitulis & Conventualibus statuere liberum esto. De titulis Principum Ecclesiasticorum ex Augustana Confessione ita convenit, ut absque tamen præjudicio status & dignitatis titulis Electorum aut Postulatorum in Archi-Episcopum, Episcopum, Abbatem, Præpositum insigniantur.* Add. *Citel Friderich von Herden in der Grundfeste p. 1. c. 5. §. Obwohl 3. in verbis: Obwehl eine geraume Zeit die Geistlichen Fürsten und Prälaten, so der Augspurgischen Confession zugethan, zu Reich: Conventen weder beschrieben noch admittiret werden wollen, welches aus dem bewusten so genannten Geistlichen Vorbehalt im R. A. de anno 1555. §. 5. entsprungen, so ist doch nicht allein durch mehr angezogenen Oßnabrückischen Frieden ihnen die Thür wiederum eröffnet, sondern auch von Ferdinando III. bey Ausschreibung des letzten Reichs: Tags die Gebühr hierunter beobachtet worden, immassen denn darauf ein und ander von denenselben durch Gesandtschaft erschienen, und die ihnen von neuen assignirte Stelle in Reichs Fürsten: Rath eingenommen.* Ita tandem obtentum, ut, quod ante obtineri non potuit, Protestantium quoque Episcopi consensu Catholicorum fierent, atque sessionem in scamno inter Ecclesiasticos & Seculares inter medio transverso, Germ. Der Quer-

- banck, caperent, quo hodie in casu alternativo Duces Lüneburgi-  
ci, utpote Episcopi Osnabrugenses, Episcopus Lubecensis & Ad-  
ministrato Magdeburgicus, qui per *Instr. Pac.* qualitatem Clerica-  
lem ad vitam retinuit, utuntur. Vid. *Autor der Grundfeste p. 2. c. 5.*  
§. Nach dem aber & §. und stehet dahin. ubi insinuat annectit, quid  
24. forsitan in posterum circa hoc scammum futurum. Melior proin-  
de longeque felicior, quod *jus Sacrorum* atque *Concordata Nationis*  
nostræ, Principum Protestantium est conditio, quam vel Catholi-  
corum, vel ipsius quoque Imperatoris, qui hac in re a Pontifice de-  
pendent, cum illi de Sacris proprio jure disponant. Quocirca hæc  
Ecclesiastica potestas, tam care emta atque parta, Principibus Ev-  
angelicis tanquam Sanctum Sanctorum existere debet, in quod  
25. neminem præter se ipsos intromittant. Summum enim Prote-  
stantium Imperii Statuum interesse in eo vertitur, ut hæc Episco-  
palia jura fortissime atque maxime strenue adversus omnes impe-  
ditiones Pontificum mascule defendant, sitque axioma illud Mau-  
ritii Hassiæ Landgravii, apud *Hortleder.* semper ob oculos habeant:  
Das die Freyheit in Religions-Sachen der Stände höchstes Regal sey.  
Unde quoque *Dr. a Seckendorf in ingeniosissimo des Teutschen Für-  
sten Staats tract. p. 2. c. n. n. 2.* inter alia sequentia proponit: Das  
die Landes-Herrn des Protestirenden Theils, so wohl nach dem Grund  
de Göttlicher und Natürlicher, als auch nach Zulassung der üblichen  
Reichs-Rechte und Satzungen, nebenst dem Weltlichen, auch das  
Geistliche Regiment, so weit einer Christlichen Obrigkeit zukömmt, zu  
führen haben: maßen Sie denn dieses, wie billig, seiner Vortrefflich-  
keit und Wichtigkeit nach, vor das größte Regal; oder Obrigkeitliche  
Recht halten und achten. Hæc *Pacificatio Osnabrug.* Protestantibus  
26. quoad *Concordata* tribuit. Fatemur equidem, quod nec hæc Pa-  
cificatio sine contradictione Pontificiorum remanserit. E re enim  
Curia Romanæ non facile fore præfagiebant Pontificis affectæ,  
cum tot adeo pingua Sedi Apostolica subduci viderent patrimo-  
nia. Variis proinde hinc & hinc editis præjudiciis Theologicis  
eo laborarunt, ut Pacem hanc, tanquam Ecclesiæ Romanæ  
maxime noxiam, impedirent, atque datam Protestantibus  
rursus

rursus extorquerent; ipse quoque Innocentius X. Pontifex per Nuncium suum, Fabium Chisium, nihil non egit, ne Pax ista in Imperio coalesceret. Quapropter in Bulla sua, quæ an. 1651. ex Typographia Cameræ Apostolicæ prodiit, non solum ab initio conquestus est, gravissima Religioni Catholicæ, Sedi Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ per eandem esse illata præjudicia, in verbis: *Etenim pactioibus partim utriusque, partim alterius pacis hujusmodi, inter alia, Bona ecclesiastica ab hæreticis occupata illis eorumque successoribus in perpetuum addicuntur; Hæreticis Augustanæ, ut vocant, confessionis liberum suæ hæreseos exercitium in plerisque locis permittitur, & locorum pro ædificandis ad hunc effectum templis assignatio permittitur; ipsique cum Catholicis ad publica munia & officia, ac ad nonnullos Archiepiscopatus, aliasque dignitates & beneficia ecclesiastica, Precumque primariarum Ferdinando in Imperatorem electo, a præfata Sede Apostolica concessarum, participationem admittuntur; Annatæ, Jura Pallii, Confirmationes, Menses Papales, & huiusmodi Jura ac Reservationes, in bonis Ecclesiasticis dictæ Confessionis Augustanæ excluduntur; Confirmationes electionum, seu postulationum prætensorum Archiepiscoporum, Episcoporum, aut Prælatorum ejusdem confessionis, potestati seculari attribuantur; plures Archiepiscopatus, Episcopatus, Monasteria, Præpositura, Ballivie, Commendæ, Canonicatus, & alia beneficia & bona ecclesiastica, principibus hæreticis eorumque hæredibus, etiam sublata denominatione ecclesiastica, in feudum perpetuum sub dignitatis secularis titulo conceduntur &c. Sed & postmodum totum pacificatorium negotium irritum reddere eique omnem vim atque autoritatem detrudere voluit, in verbis: *Motu proprio & ex certa scientia, & nostra deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, prædictos alterius seu utriusque Pacis hujusmodi articulos, cæteraque in dictis Instrumentis contenta, quæ Catholicæ Religioni, divino cultui, animarum saluti, eidem Sedi Apostolicæ Romanæ & inferioribus ecclesiis, ac ordini & statui ecclesiastico, illorumque personis membris, rebus, bonis, jurisdictionibus, authoritatibus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis, prærogativis, & juribus quibuscunque quomodolibet officiant, seu præ-**

judicium etiam minimum afferunt, aut inferre, seu intulisse, & alias nocere, aut nocuisse, quoquomodo dici, intelligi, prætendi, vel causari possunt, cum omnibus inde secutis & quomodocunque sequendis; ipso jure nulla, irrita, invalida, injusta, damnata, reprobata, inania, viribusque & effectu vana, omnino fuisse, esse, & in perpetuo fore: neminemque ad illorum, & cujuslibet eorum, etiamsi juramento vallata sint, observantiam teneri: neque ex illis cuiquam aliquod jus, vel actionem, aut titulum coloratum, vel causam præscribendi, etiamsi longissimi & immemorabilis temporis possessio, etiam citra ullam interpellationem seu interruptionem, subsequatur, acquisitum fuisse, necesse, minusve ullo tempore acquiri & competere posse: neque illa ullum statum facere vel fecisse: atque perinde ac si nunquam emanassent, pro non exstantibus & non factis perpetuo haberi debere: tenore earundem præsentium, decernimus, vel declaramus. At enim vero & hunc Pontificis conatum vanum extitisse, prolixè demonstrat *Dn. Conring. in animadvers. ad Bullam Innoc. X. c. 2. & seq.* id quod vel inde ulterius liquet, quod non attentis brutis Pontificis fulminibus, declaratio Innocentiana a Cæsare & omnibus Imperii Ordinibus, etiam Catholicis, contemtim habita, contra vero altero statim post declarationis promulgationem anno in Conventu communi omnium Imperii Statuum hæ Pacis conditiones in Ordinem Legum publicarum, ac fundamentalium, uti vocantur, receptæ sint, prout ex *Rec. Imp. de an. 1654. ff.* Unde aber bey dem ersten Haupt-Punct. 4. in verbis: Daß derselbe zu aller und jeder darinnen enthaltener Pacten und Vereinigung, Gewiß- und Sicherheit ein ewiges Gesetz und Sanctio pragmatica des H. Reichs: Fundamental, Satz und Ordnung verbündlich seyn, zu solchen End auch den nechsten Reichs: Abschied einverleibt werden solle. *ut ff.* So haben wir um dessen allem *rc. 5. atque subseq. ff.* Gezet demnach 6. fusus patet. Quæ omnia unanimi consensu ab Imperat. & Stat. Imper. constituta sunt eo tempore, quo neminem fugere potuit, plane damnatum fuisse Pacis Instrumentum ab Innocentio Papa, & quidem publicata in vulgus Bulla, cumque adhuc viveret ipse Innocentius, imo cum in Curia tantum non omnia moderaretur infensissimus Pacis adversarius, Fabius Chisius, qui mox anno sequen-

sequenti Pontificatum cum nomine Alexandri VII. fuit consecutus. 28.  
 Neque vero inter publicas duntaxat Imperii leges Pacificatio hæc  
 recepta, sed etiam *Capitulationibus Imperator.* inserta est, ceu itidem  
 partim ex *Ferdinandina*, partim etiam ex *Leopoldina* Capitulatione  
 liquet, cujus posterioris *art.* Wir sollen und wollen auch. 2. iisdem,  
 quibus prior, constat verbis, nisi quod sequentem adhuc præ se ferat  
 clausulam: Auch alle und jede wider den Friedensschluß eingewendete  
 Protestationen & Contradictiones, Sie haben Nahmen, wie Sie wol-  
 len, und rühren, woher Sie wollen, nach besag erstgedachten Frieden-  
 schlußes, verwerffen, quæ protestationibus cum aliis, tum Chilianis,  
 ut & Innocentii declarationi diserte satis opposita est. Ut proinde  
 nihil certius sit, quam Capitulationum quoque Imperatoriarum sa-  
 cris legibus jam tum bis Papales istas contra Instrumentum Pacis  
 machinationes damnatas, adeoque in vulgus quoque coram uni-  
 verso orbe hac in re prostitutam esse Pontificum autoritatem. Immo 29.  
 plane sunt, qui ferunt, ab ipsomet optimo & prudentissimo Cæsare  
 Ferdinando, conquerente apud Melcium Papalem Nuncium de  
 publicata declaratione, iudicii imbecillitatem in Innocentio pro-  
 pterea notatam esse, quod stolidis consiliis abreptus declarationem  
 istam promulgasset. *Dn. Cowring. cit. loc. c. 4.* Opponat ergo se  
 Papa, quomodocunque velit, Protestantibus in Imperatoris fide,  
 Imperii porro Comitibus, Pacificatione denique hac saluberrima sa-  
 tis post DEUM est præsidii. Quocirca hætenus in *Capitulationibus* 30.  
*Cæsareis*, ubi de observantia *Concordatorum* agitur, Protestantes,  
 utpote quibus jura Episcopalia integra servantur, specificè excepti  
 sunt, ceu cum primis ex Capitulatione *Leopoldi art. 19.* ejusque ver-  
 bis sequentibus liquet: Doch so viel diesen Articul betrifft, unsern lie-  
 ben Oheimen und Churfürsten zu Sachsen, Brandenburg und Pfalz,  
 auch ihren Religions-Verwandten Fürsten und Ständen, ingleichen der  
 ohnmittebahren Reichs-Ritterschafft, und deren allerseits Unterthanen,  
 und denen Augspurgischen Confessions-Verwandten, die Reformirte  
 mit eingeschlossen, welche unter Catholischen Geist- oder Weltlichen O-  
 brigkeiten wohnen, oder Landsassen seyn, dem Religion- und Prophan-  
 Frieden, auch dem jüngst zu Münster und Osnabrück aufgerichtetem Frie-  
 den:

den Schluß, und was dem anhängig, wie obgemeldet, ohnabbrüchig, und ohne Consequenz, Nachtheil und Schaden. Quæ Protestantium exemptio in novissima hac D. Leopold. Capitulatione repetita vim inviolabilis Sanctionis merito habere debet. Vid. Leopold. Albert. Schopp. de Postul. Prælat. c. 2. ubi adhuc nonnulla alia ad Concordata nostra factentia exhibet, præprimis, quod Concordata Principum Germaniæ ita auxerint Episcoporum potestatem, ut omnes Pontificis reservationes, extra terras Ecclesiæ Romanæ proprie dictæ, ad nutum sancti Basileensis Concilii revocaverint, it. quod Concordata hæc Abbatissis Imperii, amplissima feudali Curia instructis, non restrinxerint potestatem & observantiam antiquam de rebus sub feudari solitis libere disponendi, de quarum tamen asserionum fide ex ipsis Concordatis atque hætenus deductis sat abunde constabit.

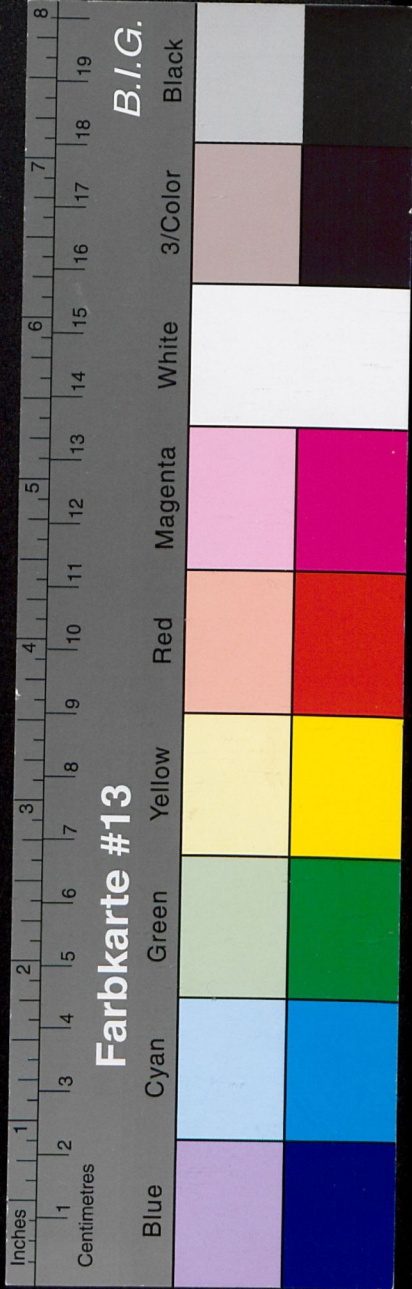
31. Atque hic terminalis Dissertationis nostræ finis esto. Non equidem singularem veniæ mentionem hac vice iterabimus, cum probe memores vivamus, quod forsitan lucidissimus Sol neminem mortalium unquam adspexerit, qui tam excellentis exactique fuerit ingenii ac iudicii, ut non humani quid perpeffus sit in rebus suis. Quapropter cum & Nos hominum fruamur forte, nihil quoque humani a nobis alienum putamus. Te proinde, Benignissime Lector! si votis nostris aliquid possumus, obnixè rogitamus, ut exemplum in Nos statuas, quo æquanimitas Tua nostram augeat industriam. Interim felicissime vale, insimulque Nobiscum DEO gratias persolve humillimas.

T A N T U M !



X23 46627





Farbkarte #13

B.I.G.

*B. M. II, 33.  
f. 2, 14.*

II R  
4326

HEINRICI Lintch,  
DOCTORIS, ANTECESS. ET CONSIL. NOR.

COMMENTATIO  
IVRIS PVBLICO-CANONICI,

DE

CONCORDATIS  
NATIONIS  
GERMANICAE,

ANTEHAC  
IN VICEM DISSERTATIONIS  
SVB EIVS PRÆSIDIO

IN  
INCLVTA ALTDORFFINA

A  
IOH. MICHAEL FALCK

PVBLICE VENTILATA

NVNC  
OB PRÆSTANTIAM SVAM  
RECUSA.

WITTENBERGAE  
IN OFFICINA HAKIANA.  
c1o1o cccxxv.

(10)